

LEGKÖZELEBBI SZÁMUNKBAN KÉT KARÁCSONYI SZIN-
DARABOT ÉS ALKALMI KARÁCSONYI ANYAGOT KÖZLÜNK!

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

TANÜGYI FOLYÓIRAT
FELELŐS SZERKESZTŐ

VICSAY LAJOS

állami polgári iskolai tanár

TARTALOM

Október

Mentes Mihály: Halottak napján. (Vers.) —
Szent István országa. — Honthy István: Hol
vagy István király? (Vers.) — Jójárt Kálmán:
Szempontok a jó tanmenet összeállításához.
— Krammer József: Kisérletek és megfigye-
lések. — Az első magyar királyfi. — Árpád-
házi Szent Erzsébet. — Hangay Sándor: Dal
a lilomos királyfihoz. (Vers.) — Palasovszky
Béla: Árpádházi Szent Erzsébet Himnusza.
(Vers.) — Tanítások-vázlatok. — Mesedél-
után. Az ősök tiszteletéről. Laczkó Mária: Az
asztalosinas. Szigethy Ferenc: Szántó-vető ma-
gyarok. (Vers.) A törhetetlen akarat hőse.
Tollas Béla: A temetőben. (Vers.) — Irodalom.
— Mátrai László: Nyelvrokonainkról. — Vár-
dótfalvi Salamon László. Szent Imre keresztye.
Ifjusági színjáték egy felvonásban. — Várdót-
falvi Salamon László: Karácsony a leventék-
nél. Alkalmi színjáték levanteegyesületek ka-
rácsonyára. — Arany György: Tanítás előtt.
(Vers.) — Szerkesztői üzenetek.

1937

III. évfolyam.

8. szám.

KIADÓHIVATAL:

Szeged,

Kálvária utca 5.

Szerkesztőség: Madách utca 17.

Előfizetési ára egy évre 6 pengő

HA A LAPRA NEM ÓHAJT ELŐFIZETNI, KÉRJÜK ANNAK
VISSZAKÜLDÉSÉT!

Megjelent

A Magyar-medence földrajza

(Tájegységekben)

cimű mű, amely egyedülálló a szakirodalomban, mivel nemcsak az egész Magyarország részletes és tájegységenként való ismertetését adja, hanem mert az egyes tájegységek leírásánál sorra veszi azok domborzati-, időjárási- (éghajlati), vízrajzi-, növény-, állat- és ásványvilágának, gazdasági életének (őstermelés, ipar, kereskedelem, forgalom, közlekedés), települési- (építkezési, néprajzi) viszonyait, lakosságát és közgazdasági jellegzetességeit is felöleli. Hasznos példákat ad az ismeretek alkalmazására s az egész feldolgozást a legujabb földrajz-tanítási módszeres eljárásában — térképvázlatok, rajzok, a legegyszerűbb grafikus ábrázolások, a tanulók öntevékenységének felhasználása, homokasztal stb. — mutatjuk be.

Ez a mű több mint vezérkönyv, mert nem köti meg a tanító kezét, hanem a példák és felhasználható alkalmazások egész sorát mutatja be, amelyből mindenki azt választhatja, amit egyéniségének, a tanulók értelmi fokának és a környezetnek legmegfelelőbbnek talál.

Ára előfizetőinknek 3.— pengő (portó 20 fillér), bolti ára 6.— pengő.

Elemi Iskolai Értesítő könyvecske
100 darabonként 12.— pengő.

100 darabon aluli rendelésnél a portót felszámítjuk.

1937. október 20.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

T A N Ü G Y I F O L Y Ó I R A T

Kiadóhivatal: Szeged, Kálvária-u. 5. Szerkesztőség: Madách-u. 17.

Halottak napján

Jertek csendes, kedves halottak,
Kikből a földi vágy kiegett,
És vágyakról és elmúlásról
Tartsatok bölcs, szelid beszédet.

A szemünkön a titkok fátyla:
Játszanak velünk délibábok.
Álljatok mellénk, mert a vágyak
Hátha az utról lecsalnának.

Ti szelid néma vértanui
Az égető szent szeretetnek,
Földi vágyak sok bolondjának
Mutassátok a nagy tüzet meg.

Kik úgy futunk a szenvedéstől
S gyönyöröket hajszolunk balgán,
Hadd lássuk a tűznek égését
Halottunk egykor csókos ajkán.

Visszafojtott vágyak tűzében
Hadd égjen itt tisztára lelkünk,
Hogy a csöpp földi boldogságért
Ne kelljen százszor vezekelnünk.

Jertek s tüzes homlokokot
Hajtsátok égő homlokunkra,
Hogy hűs szemmel tudjunk kinézni
A messze-messze utra...

Mentes Mihály.

Szent István országa

István király ujitó volt, de nem forradalmár, s ha az új magyar államszervezet megalapításánál idegen, frank-bajor mintákat vett is példaképül, azokból nem a korabelieket, amelyek már elfajultak, hanem a két évszázaddal előbb élt Nagy Károly alkotásait tekintette követendő példának. Am gondja volt arra is, hogy az új intézményekkel és jogszokásokkal, amelyeket a hazai talajba ültetett, ki ne irtsa azokat a régi évszázados hagyományokban gyökerező vérségi kötelekeket, az ősi nemzetségi szokásjogot, amely a magyar társadalom és magángazdaság alapintézménye volt. Ezeket sértetlenül hagyta, mivel jól tudta, hogy szükségesek.

A korabeli magyar nemeseket, akik nemzetségi kötelekben éltek mint szabad magyar birtokosok, a királyhoz csak közjogi kötelek kötötte. Ez a közjogi kötelek abban állott, hogy a király, mint a régi törzsfők és a törzsszövetségi fejedelem jogutóda, közvetlenül és személyesen gyakorolta velük szemben méltóságából származó jogait. Így például főbenjáró ügyekben, nemzetségek közti viszályokban a király személyesen ítélkezett közöttük. Háborus veszedelem esetén a király személyes vezetése alatt szálltak hadba, de maguk viselték a hadjárat összes terheit is. Ezen kívül tartoztak megengedni, hogy az uralmuk alatt élő népek beszolgáltatassák azon közjogi természetű terheket, amelyeket az összes országlakosokra vetettek ki. A nádorispán csak mint a király képviselője és helyettese ítélkezhetett a királyi udvarban nemesek ügyeiben s háboru esetén csak mint a királyt helyettesítő alvezér vezethette őket. A várispánok csupán közreműködtek a nemesi birtokokon élő népektől járó királyi regáléjövödelmek és az egyházi tized behajtásában. Eljárhattak ugyan az egyház és nemesek között felmerült vitás esetek elintézésében is, de csak akkor, ha ezek önszántukból vitték eléjük ügyüket. Más különben alattvalói kötelezettségükön túli jogviszonyaikat a nemzetségi szokásjog szabályozta.

Szent István törvényeiben ugyan már kifejezésre jut a magántulajdon elve, de nem gondol a nemzetségi vagyonjognak, a közös birtoklás és korlátlan végrendelkezés rendszerének megszüntetésére, hanem továbbra is szabad utat enged a nemzetségi szokásjog érvényesülésének. Így a nemesség vagyonát, szállásbirtokát továbbra is minden korlátozás nélkül szabadon, az ősi jogszokás szerint, birtokközösség alapján birtokolta. Mikor Szent István a saját királyi birtokát védelmező törvényes intézkedéseit megtette, ugyanakkor mindenkinek teljes szabadságot adott arra, hogy saját vagyonát rokonai, vagy az egyház között feloszthassa, vagy nekik adományozhassa s ezt az adományt, vagy hagyományt törvényes védelme alá vette.

A nemes tehát ezen túl is csak azzal rendelkezhetett szabadon, ami az övé volt, ami magántulajdonát képezte, tehát amit maga szerzett, vagy vásárolt, s ezt, mint egyéni vagyonát, birtokát, szabadon adományozhatta és hagyhatta. A nemzetségi vagyon, vagyis

örökölt vagyon tulajdonosa azonban nem az azt élvező egyén, hanem a nemzetség, mint közösség volt, a szabad rendelkezés joga tehát ezt a közösséget illette meg. A közös birtok élvezetére vonatkozó ősi szokásjog pedig a következő volt. Ha a nemzetségi birtok élvezője elhalt, utána az a törvényes öröklés rendjén saját fiaira, vagy testvéreire szállott. Ezek kihaltával a rokonágra mindaddig, amíg az egész nemzetség ki nem halt. Ekkor a királyra szállt a nemzetségi közös vagyon. A nemzetségi közös vagyonból tehát csak akkor lehett adományozni, ha ahhoz a birtokos összes rokonai, nemzetsége minden egyes tagja is hozzájárult.

(A foglaló nemességeknek ezt a jogszokását törvényesen is először Kálmán király ismerte el, de ezzel a joggal élnek a XII. és XIII. században már azok a bevándorolt nagyobb adományosok ivadéakai is, akik jóval Szent István után jutottak adománybirtokhoz, bár az ő birtokuk eredetileg csak apáról-fiúra volt hagyható s azután visszaszállt a királyra, s csak Kálmán király terjesztette ki a testvérre és annak ivadékaira is és csak ezek kihaltja után rendelte vissza a királyi birtokba. Még tovább fejlődött e jog Nagy Lajos idejében, aki az *ösiség* címen ismert törvényes rendelkezésében ezt az eredetileg csak nemzetségi jogot az összes magyar nemesekre — tehát az időközben a vitézi rendből, vagy még alacsonyabb sorból nemesi szabadságra emelkedett birtokosokra is — kiterjesztette.)

De nemcsak a századokon át életbenmaradt nemzetségi birtok-közösség, hanem a nemzetségek jogvédelmi közössége sem szűnt meg az új államrend meghonosodásával. A nemzetségek kötelékében a nemesek ezentúl is jogvédelmi közösségben éltek, jogsérelem esetén pedig nem az új királyi törvények, hanem az ősi jogszokás alapján szolgáltatott elégtételt, amit az új törvények is elismertek. A királyi közhatóság csak akkor avatkozott be a nemzetségi jogszolgáltatásba, ha a nemesek magánharca már a közbékét is fenyegette, vagy ha a felek maguk kérték a közhatóság közbelépését és jogorvoslatát. Hogy ezt minden szabad alattvalójuknak megkönnyítsék, Szent István és utódai Nagyasszony napján, majd később István király napján évente törvényt napot ültek Fehérvárott, amikor mindenki szabadon elébük járulhatott panaszával vagy kérésével.

Egyedül az östiszteletben rejlő pogány kultuszközösségeknek vett véget a keresztény hit befogadása, bár a különböző halotti- és emiléktorokban s más temetési szokásokban még sokáig felismerhetők ezek a már értelmüket veszített pogány maradványok. A pogány kultuszközösségek helyét a XI—XII. században a keresztény nemzetségi kultuszközösség váltotta fel, ami abban nyilvánult, hogy a nemzetségek az ősi szállásbirtokon templomot, kolostort emeltek elhunyt ősök lelkiüdvéért s e kegyuraságok alá tartozó nemzetségi egyházak adományozásával és fenntartásával, védőszentjének különös tiszteletével fejezték ki az ősök iránti tiszteletüket és vérségi összefaragottságukat. (Ilyen nemzetségi egyházak voltak többek között a Bór- vagy Kálán-nemzetség pusztaszeri monostora, a Győr-nemzetség Zselick-Szent Jakabon, a Gutkeled-nemzetség nyiradonyi monostora, de ilyen

nemzetségi egyházat emelt maga Szent István is Óbuda mellett honalapító ősenek, Árpádnak sirja fölé.)

A magyar királyság megalapításakor tehát egymás mellett, de egymástól nem élesen elhatárolva, két teljesen különböző eredetű (ősi maradvány és nyugatról átvett) és természetű (nemzetségi és hűbéri színezetű) társadalmi és gazdasági szervezet s két jog volt hazánkban. A honfoglaló magyarság ivadékai, tehát a származási nemesség továbbra is a vérségi természetű ősmagyar társadalmi és gazdasági szervezet keretében s a pogány korból maradt jogszokások szerint élt, ugyanakkor a királyi adományban élt és tisztiségre (ispánság) emelt főtisztviselő-réteg a királyi birtokon élő alsóbb néposztállyal együtt a nyugatról átültetett hűbéri természetű királyi társadalmi és gazdasági szervezet keretében s a Szent István törvényeiben lefektetett új írott jog rendelkezései alá tartozott.

Mindezek azt mutatják, hogy Szent István törvényhozásának célja nem a régi társadalmi, gazdasági és jogrend kiirtása, vagy megváltoztatása volt, hanem csak a mellette kialakult új, királyi társadalmi és gazdasági szervezet jogviszonyának, a keresztény királyság jogrendjének szabályozása volt. A két különböző szervezetet csak a király személye fűzte össze, különben teljesen függetlenek voltak egymástól. A későbbi nemesi vármegye körvonalai azonban ez időben kezdenek kibontakozni, mivel a királyi adományozások a származási nemesség több tagját kapcsolják a királyi társadalomhoz s ez biztosította a két szervezet későbbi teljes összeolvadását s egy új egységes társadalmi és gazdasági szervezet kialakulását.

Ez az egymás mellett élő két szervezet, a vérségi és hűbéri színezetű királyi szolgálatban élő társadalom kölcsönösen hatott egymásra. Nemcsak az ispáni méltóság, hanem az adománybirtok is nagy vonzóerővel birt a nemesi társadalom tagjaira s természetesen, hogy mindtöbben léptek a király szolgálatába, hogy azután az ő révükön szoros személyi kapcsolatok jöjjenek létre a királyi és nemesi társadalom között. Az adományozás ugyanis meghonosította a magántulajdont, a tisztiség elnyerése viszont utat nyitott az egyéni érvénysülésnek s így a kötött nemzetségi vagyon rendszere mellett lehetőlen társadalmi megoszlásnak. A származási nemesség tisztiségre, adományra vágyott, míg a tisztviselő és adománybirtokos nemesség a született nemesség függetlenségére. Ezek a törekvések eredményezték azt, hogy a kétféle nemesség közötti különbségek lassanként teljesen elmosódtak s honfoglaló magyarok és a királyi adománybirtokosok ivadékai egyetlen egységes birtokos nemesi osztályba olvadtak össze, mely a XIII. században országos renddé szervezkedve, már osztályköteléken és földbirtokon alapuló új társadalmi és gazdasági szervezet lesz.

És itt értünk Szent István király legjelentősebb alkotásához, amikor az addigi nomád vérségi kapcsolatokon nyugvó földközösség mellé, majd azt teljesen kiszorítva, behozta a magyar közéletbe a *magánbirtoklást*. Ez volt legfontosabb világi ujitása, mert ez lett az egész új magyar társadalmi rend alapjává. Hiszen jól tudjuk, hogy

harcos és szabad a nomád magyar felfogás szerint egyazon jelentésű kifejezések voltak: minden katona egyenlő jogu tagja volt valamely nemzetségnek, amelyben fölötte senki sem uralkodott. Erre a pogány egyenlőségre és szabadságra mért halálos csapást István parancsa, amikor elrendelte, hogy ezután minden nagyobb kiterjedésű birtok ura — senior — saját szolgálatára harcosokat, hadiszolgákat tartson. Ezzel a rendelkezésével Szent István a nomád szabadság fogalma helyébe a *hűség* eszméjét tette állama alapjává.

Élete munkája végén István bizalommal nézhetett a jövőbe és büszkeséggel a múltba. A pogány nemzetségek laza tömegéből sikerült szilárdan megalapozott keresztény államot alkotnia és az új államegyéniséget a keresztény-germán műveltség közösségébe beilleszteni. Ennyi munka és eredmény szinte sok egy ember életére s a történettudomány szívesen felosztaná István művét több nemzedék között. De az ő hatalmas alakján kudarcot vall az ilyen egyéniségellenes elméleti törekvés. *Szent István valóban egyik legszebb és politikailag legértékesebb alakja a magyar történelemnek, Magyarország államiségének pedig bizonyára nem volt nála eredményesebb munkása.* A nyugati irányú fejlődés már Géza idejében megindult, de a fejlődés sodrába igazán csak István alatt került be, ő kényszerítette a nemzetet arra, hogy az elkészült indulást siető haladással tegye jóvá. Az egész folyamatot a király indította meg, s ő is vezette tovább. A nemzeti királyság döntő szerepét Szent István kezdettől fogva felismerte és soha többé szem elől nem tévesztette. Tudatában mindig ott élt a gondolat, hogy amint az ujitást ő és atyja hozták létre, úgy az ujitás jövője, az ő munkájuk fennmaradása is utódaitól függ. Ez a gondolat adott erőt Istvánnak, hogy közvetlen örökösei ellen fel lépjen, mikor ezek a hitben gyöngének és a nyugati műveltség ellen ségeinek bizonyultak. S itt mutatkozott be a magyar tragédiák gyökere: *a magyarság keleti eredetének és nyugati hivatásának összeütközése.*

Árpád családja Szent István után még 300 évig ült a magyar királyi trónon. A nemzet erre az időre hálával gondolhat vissza. A királyság alapítója legelső cselekedetével ugyan megfosztotta népét régi politikai szervezetétől, de a régi helyett újat, *magasabbrendűt* adott neki s gondoskodott róla, hogy utódai épségben tartsák élete munkáját. Újjáépítette, új alapokra helyezte az új keresztény királyságot, amely az általa nagy gonddal lerakott alapokon »megfogyva bár, de törve nem«, kilenc évszázad viszontagságait is sikeresen kiállotta.

Hol vagy István király?

Hol vagy István király?
Néped Téged kíván
Jobban, mint valaha.
Világégés multán,
Zord Trianon után
Hozzád esd ajaka!

Hozzád esd s kérve-kér,
Ezerévi veszéiy
Kit le nem törhetett,
Vedd most ottalmadba,
Jobban, mint valaha,
Te magyar nemzeted.

Almos vezette őt
Jó ezer év előtt
Kárpátok tövébe.
Árpád szerzett hazát
S néped Te vitted át
Jézus védelmébe.

Lásd, vészbe', viharba'
Magát nem takarva,
Nyílt mellel küzködött.
Mohi után remét,
Mohács után megét
Német s török között.

Világos és Arad
Dicső mu'tként marad
Örök em.ék nekünk.
Bár Ármány tört reánk
És csonka is hazánk,
De él még nemzetünk!

Él és szilárd hite,
Hogy segítsz rajta Te,
Megvéded népedet,
Magyar igazságért,
Te magyar hazáért,
Ki annyit szenvedett.

Hol vagy István király?
Néped Téged kíván
Jobban, mint valaha.
Ha Te el nem hagyod,
Majd újra felragyog
Nagy-Magyarországnak
Ma halvány csillaga.

Honthy István.

Szempontok az új tanmenet összeállításához

A tanmenet elrendezésében szem előtt tartott elv szerint sokféle lehet. Mégis jó tanmenetnek csak azt nevezhetjük, amely a tárgy természetét és a lélektan elveit tekintetbe veszi. Hosszabb tapasztalatom alapján készséggel nyujtok szempontokat fiatalabb kollégáimnak a tanmenet összeállításához.

Helyi tanmenetem összeállításához a következő szempontokat szoktam figyelembe venni: a) megállapítom a rendelkezésre álló tanítási időt, b) ezt felosztom az új anyag és az ismétlés között, c) megállapítom a tanítási anyag sorrendjét, majd d) megállapítom az egyes tárgykörökre fordítandó időt, végül e) az ismétlések módját állapítom meg.

Beszéljük meg ezeket a szempontokat. A tanmenet a tanítás munkaterve, amelyben a tantervi anyag hiánytalan elvégzését, továbbá az idő gazdaságos beosztását irányozzuk elő. Ennek első feltétele az, hogy a rendelkezésünkre álló időt számbavegyük. Legújabb rendelkezéseink értelmében a tanítási évet 35 hétnek vehetjük, ami azt jelenti, hogy a heti egy órás tárgyaknál 35, a heti két órásaknál 70, a három órásaknál 105 órát számíthatunk. Ebből azonban le kell még számítanunk az előre nem látható óraelmaradásokat, amit kerekén az évi óraszámok egy tizedének vehetünk. Az elv itt az legyen, hogy inkább kevesebb órát számítsunk, mint többet, mert ha számításunknál több óránk lesz, azt könnyen felhasználhatjuk a végzett anyag ismétlésére és alaposabb begyakorlására, alkalmazására, míg ha elszámítjuk magunkat, s az évi órák számát többre vesszük a kelletnél, soha be nem hozható mulasztást követünk el. Figyelembe kell vennünk itt azt is, hogy a nagyobb szünetek (karácsony, húsvét), továbbá az osztályozások előtt feltétlenül be kell fejeznünk a tanítási anyag egy nagyobb egységét, hogy azután a kellő ismétlést elvégezhessük.

Ezzel át is léptünk a második szempontra: mennyi időt fordítsunk az új ismeretek nyújtására, mennyit ismétlésre? Itt figyelembe kell vennünk az osztályunkban lévő tanulók átlagos képességét. A gyengébb osztályokban mindenestre több legyen az ismétlésre szánt idő, s az új anyag végzésénél mellőzzük a részletkérdések behatódó tárgyalását. De meggondolásra int a szempontnál a tanítandó anyag természete is. Végül nem hanyagolható el számításunkban a tanulók életkora sem, amit szintén figyelembe kell vennünk.

Amikor már megállapítottuk az új anyag nyújtására fordítható időt, akkor térünk át a tanítási anyag sorrendjének megállapítására. Fel kell itt hívnom kartársaim figyelmét az aktualitás elvére, ami azt jelenti, hogy ne a tankönyv sorrendje legyen a fontos, hanem az, hogy mindig időszerű anyagot tárgyaljunk. Például az olvasókönyv anyagát úgy dolgozzuk fel, hogy az őszi vonatkozású olvasmányokat

összel, a téli vonatkozásuakat pedig télen tárgyaljuk. Karácsony előtt feltétlenül a szeretetről szóló költemény vagy olvasmány legyen soron tanmenetünkben, viszont a hősök napja előttre pedig idevonatkozó olvasmányt szemeljünk ki. Egyszóval ne ragaszkodjunk a könyv menetéhez, mert az a Tanterv általános követelményeit követi s nem alkalmazkodhat a mi helyi viszonyainkhoz. Mikor a tanítási anyag sorrendjét állapítjuk meg, akkor tulajdonképpen a tanítási anyag vázlatát készítjük. Ezután az egyes nagyobb tárgykörök elvégzésére fordítandó idő kijelölése szükséges. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül itt a tanulók létszámát, egyéni képességeit s végül a tanítandó anyag természetét. De tekintettel kell lennünk itt a koncentrációra is, a rokom tárgyaknál mikor érünk ide, mivel hozható az ismeretanyag vonatkozásba.

A tanmenetkészítés utolsó szempontja az ismétlés módjának beosztása. Feltétlenül úgy kell beosztanunk az évi anyagot, hogy a tanév vége előtt egy hónappal már teljesen elvégezzük azt. Ha a már említett nagyobb szünetek előtti összefoglalást, s az osztályozás előtti ismétlést kellő gondossággal elvégeztük, akkor az utolsó hónap elegendő lesz az anyag összefoglalására.

Ha a munkákat elvégeztük, akkor következik a tanmenet végleges formába való öntése, vagyis a naptárhoz való alkalmazása. Valljuk be, ez kíván sokszor a legtöbb megalkuvást részünkről. Ha azonban engedményt is kell tennünk bizonyos mértékben a didaktikai követelményekből, az mindig a tanulók érdekeinek megfelelően történjék, ami azt jelenti, hogy inkább hagyjuk félbe az új anyag tárgyalását a szünet, vagy az ismétlés idejére, minthogy nagyobb lépésekben erőltessük az anyag elvégzését.

Vigyáznunk kell arra is, hogy a nagyobb szünetekre ne adjunk olyan anyagot a tanulóknak, amit még nem tárgyaltunk, de ne ismételtesünk velük az addig végzett anyagot sem. A mai életkörülmények nem olyanok, hogy a tanulóktól a pihenésre szánt időt elvehessük. Ugy testi, mint szellemi tekintetben jobb egy igazi pihenés, mint a fokozott munkára kényszerítés, aminek feltétlenül jelentkezni fog reakciója. Kapcsoljuk ki tehát a nagyobb szünetek idejét tervezetünkéből a tanmenet összeállításánál.

A tanítási anyagnak óráról-órára való beosztása az óravázlatok készítése óta fölösleges. A tanítás élő tevékenység, amit nem lehet sablonba erőltetni. Még a legtapasztaltabb pedagógussal is előfordulhat, hogy valamely osztályban több órára van szüksége ugyanannak az anyagnak elvégzésére, amelyre más években egy óra is elég volt. Mindez ellene szól az óráról-órára való anyagkijelölésnek s ezért helyesebb az, ha a tanmenetben csak az egyes tárgykörökre fordítandó időt rögzítjük. Ennek két szempontból van haszna, egyrészt szabadságot hagy a tanítónak arra, hogy a tárgykörön belül az idővel a szükséghez mérten bánjék, másrészt az ellenőrzésnek ez is elegendő.

Az új anyagon kívül természetesen az ismétlésre szánt időt is meg kell jelölnünk, mégpedig úgy, hogy ha folytatólagosan ismételünk, akkor az egyes órák anyagát külön-külön feltüntetjük, míg ha ismétlésünk időszakos, akkor csak az illető tárgykört jelöljük meg.

Ezeket a szempontokat szoktam magam elé tűzni a tanmenetek készítésénél, s mondhatom, soha nem ért még csalódás, hogy elszámítottam volna magam akár az időben, akár az anyag elbírálásában. Természetesen a jó tanmenet készítéséhez mindezen felül még jó néhány esztendei gyakorlat is szükséges, mert ahogy a közmondás tartja: *gyakorlat teszi a mestert.*

Jójárt Kálmán.

Kísérletek és megfigyelések

Lombhullás és hervadás ősszel

Amikor az idő ősze jár, a fák és cserjék lassanként lehullatják lombjukat. Előbb azonban a lombozatban levő táplálóanyag nagyrésze a törzsbe vándorol, hogy tavasszal új hajtások felépítésére szolgáljon. A lomb ilyenkor megsárgul, megbarnul. Lombhulláskor a vörös, narancs, sárga, barna szín sokféle változatában gyönyörködhetünk, ha széttekintünk az erdőkoszoruzta lejtőkön.

A fák és cserjék levelei szüntelenül vizet párologtatnak. Amikor a talaj lehül, csökken a gyökérzet élettevékenysége, úgyhogy képtelen annyi nedvességet felszívni, amennyit a nagy lombslevelek elpárologtatnak. Ez az oka az őszi lombhullásnak. Másfelől pedig a havazás idején összetörné a fa koronája a hó terhe alatt, ha rajta maradna a lombja.

A fenyőfák hajlós ágairól és tűleveleiről azonban könnyen lecsuszik a hó; rájuk nézve tehát nem olyan veszedelmes, hogy nem hullatják el egyszerre leveleiket. Csekély felületüknél fogva a tűlevelek párologtatása is csekélyebb, mint a lombsleveleké; télen pedig csaknem szünetel.

A lágyszáru növények földfeletti része elhervad, elpusztul, még mielőtt a tél beállana. De megmarad a kétévi és az évelők főgyökere, illetve földalatti szára (tőke, hagyma, gumó), hogy tavasszal újra kihajtszon. Az egynyári növények bőven gondoskodtak magvakról, hogy fajuk fennmaradását biztosítsák. Némely növényfajok még gumós gyökereket, sarjgumókat (saláta-boglárka), sarjhagymákat (tűzes liliom, hagyma), vagy indákat (ibolya, infü, szamóca) is fejlesztenek.

A természetett növényeket a téli fagytól maga az ember óvja. A rózsafákat a földbe hajtja és betakarja, vagy leköti szalmával; díszcserjékre kasokat rak; a gumókat, hagymákat kiszedi a földből és száraz, hűvös helyen homokban tartja; az évelő kerti virágokat kiássa és cserépbe ülteti, hogy védett helyen eltartthassa.

Megfigyelések a házban és a ház körül

1. *A kutya és a macska*; színe, alakja, nagysága; különböző kutyafajták (házörző, pincsi, puli, vadászkutya, agár, mészároskutya, stb.) nagysága, fejalkotása, füle, végtagjai, farka, szőrözete. Hogyan mozognak (járnak, futnak), fekszenek; lábnyomuk hóban, porban (esetleg vizes lábtól a földön). Tapasztalatok gyűjtése hallásukról, szaglásukról (kutya) és látásukról (macska), amelyekből ezek finomságára következtethetünk. Mit esznek (mit kapnak és mit keresnek maguknak); viselkedésük és hangjuk különböző alkalmakkal; a fark mozgása. Szemük színe. Nyelvük, orruk felülete.

Hogyan viselkedik a kutya, ha idegen, vagy ha ismerős lép a házba, ha valami harapnivalót szeretne kapni; ha sétálni viszik, — ha otthon kell maradnia, stb.

Hogyan szülkül és tágul a macska szembogara (pupillája); hogyan fogja meg az egeret (madárkát); hogyan mosakodik; mikor fon, mikor görbíti meg a hátát? Simogassuk meg a szőrét sötétben, hátulról előre. Hogyan torkoskodik? Karmai visszahuzva, meg amikor kiállanak.

Hogyan viselkedik egymással szemben a kutya és a macska? (kutya-macska barátság); kiskiaik fejlődése és életmódja.

2. *A ló és szarvasmarha*; testük alkotása, a fül, szem, ajak, fogazat; az állkapcsok mozgatása evéskor, a nyak, végtagok, csülök és pata, a fark. A térd, könyök és a lábfej helyzete; hogyan lép, hogyan fut, hogyan alszik? Csikó és borju; tinó és üsző. Tülkös szarv. Mivel és hogyan etetik őket?

Legeléskor hogyan tépi a szarvasmarha a fűvet, hogyan mozgatja ilyenkor a nyelvét, kérődzése. Nyalja-e a sót?

3. *A juh és a kecske*; testük alkotása, a fül, szem, ajak, fogazat, stb. mint a ló és szarvasmarhánál. Melyiknek van szarva? Birkanyírás. A kecske szakállá; ugrándozása, öklelése, mászása; két kecske viaskodása.

4. *A disznó*; nézzük meg jól a belső részeket disznóöléskor; gége (légeső), tüdő, szív, rekeszizom; nyelőcső, gyomor, máj, hasnyálmirigy, vesék, belek; — a csontokat; gerincoszlop, csigolyák, bordák, mellcsont, lapocka, medence és a végtagok csontjait; a fej csontjai; állkapcsai, a fogak és a beékelésük módja; a nyelve. Alkalmilag borsóka és trichina (nagyítóüveggel). Malac.

5. *A baromfi*. A tyúk és a kakas, a külsejükben mutatkozó különbség, hogyan járnak, futnak, kapargálnak, repülnek; hogyan szedik fel táplálékukat, amikor etetik őket; — mikor mennek aludni, hol és milyen helyzetben alusznak, ébredésük ideje; szavuk. Mely évszakban tojik a tyúk legtöbbet s melyikben a legkevesebbet, hová rakja tojásait s mikor kotkodácsól? A költés, a kotlós apró csirkéivel, hogyan gondozza és védelmezi őket, hogyan fejlődik az apróság. A baromfi leölésekor szemléljük meg a belső szerveket, meg a csőrét, lábát, karmát, csontjait, a mellcsont taraját.

A *kacsa és a lud*; járása, a hátsó végtagok helyzete, repülése; uszása, mit és hogyan eszik, hogyan zsírozza be tollait, hogyan szűr-csől és bukik a vízben, hogyan rázza le a vizet tolláról. A kis kacsák és libák életkörülményei, hogyan szaladnak a vízbe, a kotlós aggodalma ilyenkor (ha tudniillik tyuk vezeti őket). A libák legeltetése (libapásztor). Tömés, tollfosztás. A leölt baromfi belső szervei: a csőr, begy, légcső (gége) szerkezete.

Kertben, erdőn-, mezőn, víz partján

6. A *nyu*; hogyan lapul, hegyezi a fülét, szalad, vacak; fiatal fák kérgének lerágása. Mely hónapokban nem szabad löni? A leölt állaton szemléljük meg a test részeit: fogazata, hasadt ajka, bajusza, szeme, füle, hátsó lábai (viszonyítva a mellsőkhöz), belső szervei, csontjai.

7. A *tüskésdisznó*; testalkotása, orra, hogyan gömbölyödik össze, hogyan fogja meg az egeret, a nap mely szakában látható és hol, mit csinál? Télen olykor megdermedve található a pajtában. Téli álma.

8. A *veréb*; a kertben, az utcán, a mezőn, a fákon; a fészke, hogyan építi meg és hogyan eteti a fiait, hogyan ugrálgat a földön s hogyan repked; mit eszik, csiripelése. Hogyan és miből él télen?

A madarak költözése

Az állatok, így a madarak is, rendszeren ott tartózkodnak, ott ütik fel tanyájukat, ahol táplálékhoz jutnak. Tavasszal és nyáron rendszerint könnyen találják meg eledelüket, ősszel és télen azonban a bogárság nagyrésze elpusztul vagy elbujik. A madarak nagyrésze tehát táplálék nélkül marad. A biztos pusztulástól csak úgy menekülhetnek meg, ha melegebb vidékre vándorolnak, ahol bőséges eledelhez jutnak.

A madarak vándorlásuk közben nagy utat tesznek meg. Bámulatos tájékozódó ösztönükkel mindig a legrövidebb utat választják és azt évről-évre pontosan megtartják. A repülés iránya többnyire egy nagy folyó, hegy vagy város.

Egyenkint vagy csoportosan (fecskék) költöznek és utközben alkalmas helyeken megpihennek. A jó repülők (például a gólyák) magasan szállnak, mert úgy jobban tudnak tájékozódni, míg a gyenge repülők (például a fűri) vidékről-vidékre vonulnak és alacsonyan repülnek.

Vándormadaraink legnagyobb része Dél-Európába és Észak-Afrikába vándorol. Legmesszebb (Dél-Afrikába) költöznek a mi gólyáink. Az általuk megtett ut hossza néha 10.000 kilométer is van.

A madarak költözését a »Madártani Intézet« figyeli. Ez úgy történik, hogy az elfogott madár (például gólya) lábára könnyű aluminiumgyűrűt húznak, amelybe a helyet és az időpontot belevésik. Az így meggyűrűzött madarat azután szabadon engedik. Ha ezt a meggyűrűzött madarat valahol elejtik, a lábán levő gyűrűből megtudhatják, hogy honnan való. Így tudtuk meg, hogy a mi gólyáink Dél-Afrikában, a Fokföldön telelnek.

A meleg tavaszi napsugár és a költés vágya (honvágy) azonban visszahozza a költöző madarakat. A visszatérés vagy egyenként, vagy csoportosan történik. A párok rendszerint a régi, megszokott helyeiket (fészkeiket) keresik föl és megkezdik a családalapítást.

Vándormadaraink közül utközben nagyon sok elpusztul. Egy részük azért, mert nem bírja az út fáradalmait, nagyfészük pedig áldozatul esik kapzsi embereknek, akik hálókkal összefogják a kifáradt madarakat és megesszik őket.

A madarak távozásában és érkezésében bizonyos sorrendet állapíthatunk meg. Legelőször mennek el a gólyák, már a nyár végén elvonulnak. Azután a fülemülék. Szeptember közepétáján a fecskék, október elején mennek a pacsirták, október végén, november elején az egerészölyv.

Visszaérkezésük sorrendje a következő: legelőször érkeznek a mezei pacsirta (március 2—3), azután a seregély (március 5—7), majd a bibic (március 7—9), egerészölyv (március 11—13), szürke gém (március 14—16), fehér gólya (március végén), nemeskócsag (március végén), füsti fecske (április első hete), kanalas gém (április 7—9), fülemüle (április 8—10), molnárfecske (április 11—13), kakuk (április 12—14) és a fűrj (április legvégén).

9. Figyeljék meg a *bubos pacsirtát* az utcán, uton, hogyan fut, miből él.

10. A *fogo'y* védőszíne, hol tartózkodik, fészke, társas élete. A fogoly ősszel és télen. A lelőtt állaton nézzék meg a test alkotását és belső szerveit.

11. A *varju* életmódja nyáron és télen; tavasszal a szántóvető ekéje nyomán, fészke a fákon, hogyan viszi oda az eledelt? Pusztításának nyoma azon a helyen, ahol táplálékot keresett. Ragadozó madarakat üldöző varjak. Hasonlóképen figyeljék még a csóka, holló, szajkó és szarka életét.

12. A *seregély*; külseje, életmódja, hangja; amikor énekel, fészket építi, fiókáit eteti.

13. A *gébics*, amint lesi és elfogja a prédáját, majd amint tövisekre szurja a rovarokat; amint egerészik.

14. A *cinke*; amint petéket keres a fákon; védelmük hideg előtt.

Télen, amikor hó takarja a földet, etessük a madarakat!

Éneklő madaraink a kártékony rovarok pusztítása által megbecsülhetetlen hasznot hajtanak az embernek. Izletes gyümölcseinket, virágos kertjeinket és árnyas erdeinket nekik köszönhetjük. A káros rovaroktól ők tisztítják növényeinket. S mindezt ingyen teszik. Ezért megérdemlik, hogy védelmünkbe fogadjuk őket. Különösen télen várnak tőlünk támogatást, midőn nemcsak az éhségtől, de a fagyos hidegtől is sokat szenvednek. Siessünk az ittrekedt kis madarak megmentésére! Szórjunk nekik eleséget, hogy éhen ne vesszenek!

E célból állítsunk fel *madáretetőket* és tegyünk rájuk étel hulladékot, olajos magvakat (tökmag, köles, ocsu, kendermag) és marhafaggyut (melegfejlesztő). Ezáltal elérjük azt, hogy a madarak hozzánk szoknak.

Helyezzünk kertünkbe védettebb helyekre *mesterséges fészekodukat*. Ezeket kertekbe, gyümölcsösökbe, fára vagy karóra 1 vagy 2 méter magasra felerősítjük. Tanácsos az odukat mindjárt ősszel kitenni, hogy a madarak beleszokjanak. Fontos továbbá, hogy a fészeklyuk kelet vagy dél felé tekintsen. Hogy pedig a ragadozókat távol tartsuk, célszerű az odu nyílása köré szögeket verni vagy tövist fonní.

A fészekoduk ne legyenek nagyon mesterkéltek. Legjobb azok, melyek a fa törzséhez hasonlítanak.

Védjük hasznos madarainkat, mert gondoskodásunkat százszorosán meghálálják. Nemcsak hasznukat látjuk, hanem kedves dalaikban is gyönyörködhetünk. Csak a gonosz év szívtelen ember bántja a madarakat. A fészekrablás pedig nem emberhez méltó cselekedet. Dé a törvény is szigorúan megbünteti azokat, akik a hasznos madarak fészkeit feldulják és fiaikat, tojásaikat elrabolják.

Krammer József.

Az első magyar királyfi

Imre herceg, a legelső magyar királyfi Szent István és Gizella gyermeke volt. 1007-ben született Fehérváron. Atyja a pogány szokással ellentétben (seniorátus), mely a legidősebb családtagot, Vátszolyt tekintette örökösének, reá akarta hagyni a kereszténységben még fiatal országát. Ezért igen gondos nevelésben részesítette. De meg is érdemelte a királyfi ezt a nagy bizalmat, mivel egyénisége és tehetségei egyaránt uralkodásra jelölték. A hitben és erkölcsben a velencei Gellért, a későbbi marosvári püspök volt oktatója és mestere. Az ő hatása alatt fejlődött lelke mélyéig vallásos, szüries erkölcsű, szentéletű ifjувá. Az uralkodásra azonban más mesterek készítették elő a királyfiat. Atyja gondoskodott róla, hogy a »nehéz kormány terhének viselésére igazhitű férfiak tanítása által minél alkalmasabb legyen s azok tanításait vele naponként figyelmesen hallgattatá. Atyai szerelmének buzgóságától indítva, maga is írá számára egy könyvet az erkölcsök neveléséről, melyben híven és nyájasan intőleg szól hozzá, oktatván, hogy tartsa fenn minden más előtt a katolikus hitet, védje az egyházi rendet, tartsa tiszteletben a püspökök méltóságát, szeresse az országnagyokat és vitézeket, szolgáltsaon igazságot, ügyeljen minden tettében a türelemre, fogadja kegyesen s ápolja még kegyesebben a jövevényeket, tanács nélkül semmit se tegyen, őseit szüntelen szemé előtt tartsa és példa gyanánt vegye, az imádkozás kötelességét teljesítse, a kegyességet és irgalmat a többi erényekkel gyakorolja.« Ezt a Szent István nevében s mindenesetre az ő irányítása és kívánsága szerint írt *Erköcsi Intelmek* könyvét az utódok kegyelelesen megőrizték, de akinek okulására írták, már nem vehette hasznát. Imre herceg vadászaton egy felbőszült vadkan támadásának eséit áldozatul. (1031.)

»A jeles ifju, az örök végzés intésére, melynek mindenki engedelmeskedve hódol, Urunk születésének 1031. évében e mulandó életet az örök élettel cserélte fel s a mennyei lakosok társaságába iktattatott« — írja róla az egykoru krónika. Kegyessége, erényei, hite és buzgósága alig két emberöltő múltán megszerezték számára a hitvalló szentek égi koronáját, de apja földi koronája nem érinthette tiszta homlokát...

Szent Imre herceg a keresztény művészetben mint az ájtatosság és tisztaság példaképe szerepel. Jelképe a lilium. Legrégibb képe a hagyomány szerint még az 1031-ben — tehát halála évében — készült koronázási palástnak egyik himzett érmén látható. Hazánkban több festménye maradt fenn, így a mateóci, a gömörmezei, rákosi, a besztercebányai, a szepeshelyi főoltár s a kassai dómból származó szobor. Zichy Mihály Imre herceg halálát festette meg a Koronázótemplom számára, Székely Bertalan a pécsi székesegyház részére pedig a királyfi fogadalmát örökitette meg. A budapesti Szent István bazilikában áll Vastagh György Szent Imre képe, amely egyike a legjobbaknak. Halálának kilencszázadik évében Kisfaludy Stróbl Zsigmond mintázta meg a magyar ifjuság védőszentjét.

Árpádházi Szent Erzsébet

II. Endre király és Gertrud királyné gyermeke volt, Pozsonyban született 1207-ben. Már gyermekkorában eljegyezték Hermann türingiai örgrófnak, II. Endre szövetségesének Lajos nevű fiával s ettől kezdve a kor szokásai szerint jövendőbelijének otthonában, Wartburg várában nevelkedett. Korán jelentkező mély vallásossága éles ellentétben állott környezetének világias felfogásával. 1221-ben lépett házasságra völegényével. Édesanyja oly bőségesen gondoskodott róla, hogy az övéhez hasonló fényes és drága hozományt Türingiában még soha sem láttak. Házassága boldog volt, egy fia s két leánya született, akik közül egyet, a kis Gertrudot később boldoggá avatták.

Gyermekekded vallásosságában s kifogyhatatlan szeretetében a szegények s a betegek iránt, mely már kora-ifjúságától kezdve megnyilvánult benne s amelynek számos bajos vonását tartotta fenn a legenda, megerősítette őt lelkiatyja, a minorita Rodeger. Férje, Lajos örgróf teljes megértéssel támogatta Erzsébet jótékonyágát s mélyen valóságos buzgalmát. Mikor azonban 1227-ben, mint keresztes lovag Otrantónál elesett, Erzsébetet, akit világias gondolkozású és kapzsi németországi rokonai már eddig is irigy szemmel néztek, most kiüldözték otthonából s a 20 éves özvegyet három gyermekével a legnagyobb nyomorba taszították. Különösen sógora, Raspe Henrik járt elől a kegyetlenségekben vele szemben. Abban a korban, amikor a fejedelmek legfőbb gondja a mások birtokainak elharácsolása volt, ez sehogy sem értette meg Erzsébet önfeláldozó könyörületét s nem tudta neki megbocsátani, hogy egyszer eladott birtoka árát, 64.000 aranyat osztott ki az éhínségtől sújtott szegények között s kórházakat alapított szegényei számára. Ez a gonosz lelkiület indította arra a fiatal örgrófot, hogy sógornőjét télvíz idején üzte ki gyermekeivel a várból.

Erzsébet három évig ette a nyomoruság kenyerét s ezidő alatt kézzakarva nem értesítette magyarországi rokonait, csupán Eckbert bambergi püspöktől fogadott el kisebb adományokat, amelyből családját fenntartotta. Utóbb a kegyetlen Henrik is visszahívta s Marburgot és vidékét adta neki. Erzsébet ettől kezdve csak a szegényeinek és betegeinek élt. Bár a legvisszataszítóbb betegségben lévőket ápolta, életét mindig vidáman, derűsen, valóban szerzeteshez méltóan viselte. Alig huszonnégy éves korában halt meg (1231 november 17) Marburgban s a nép azonnal szentként tisztelte a magyar királyleányt. IX. Gergely pápa már 1235-ben — halála után 4 évre — szentté avatta s még ugyanazon évben megkezdtek az emlékére emelt marburgi Szent Erzsébet-templom építését, amely a német csucsíves építészet egyik legnagyobb remeke.

Hazánkban az ő nevére épült a kassai dóm (1474—1477), ennek főoltárán látható az életéből vett 12 jelenet: Születése; Fogadtatása Thüringiában; A feszület és a rózsák csodája; Látomása szentmise alatt; A palástcsoda; Férje, Lajos herceg a Szentföldre indulásakor bucsuzik tőle; Kiűzetése Wartburgból; A koldusasszony Eisenachban sárba ta-

szítja Erzsébetet; Pokolvaras beteg haját nyirja; Fakádban belpoklost fürdet; Halála Wartburgban.

Máig is a szegények és betegek védőszentjét tiszteli benne a világ.

Dal a lilomos királyfihoz

Hirünket — régi krónikások írják —
 Harangkongás és lódobaj előzte.
 Tavaszból jöttünk s vágattunk az őszbe...
 Nem hoztunk tömjént, aranyat, vagy mirhát.
 Nyeregkapánkat verte pusztas vas.
 Előttünk bástyaerdő, zord, magas.
 De rohamunktól porba omlott minden,
 Mert mi voltunk a büntetés, a végzet.

...S az ősz, az ősz — hajl — mégis megigézett.
 Pogányerőnket lassanként kilopta,
 Vagy önmagának fordította vissza.
 Azóta, ki a Tisza vizét issza,
 Kihajt szívében bánatunknak bokra
 S pásztortüznél, ha szeme multba tágul
 (Lovak nyomában nem terem virág!)
 Megittasul a kakukfü szagátul
 És ráborul a csalfa délibáb...

De délibábon, ködökön keresztül,
 Mint égne tartott fordított harang,
 Fehér lilom árnyékrajza rezdül
 És halkan csenget benn egy tiszta hang.
 Kútgémekek alján fölriad a csorda.
 A lilom meg csendit csendesén.
 ...Zúg a Tiszának gátbontó sodra.
 Piroslík fönn egy csillag véresen.

S úgy állsz közöttünk szüzen és fehéren,
 Imre királyfi: Égi lilom,
 Mint a kereszt a hősi sirokon,
 Vagy szentelt ostya oltárteritéken.

Te vagy a multunk szent engesztelése,
 Te vagy az ontott vérnek tisztítója,
 Te vagy a magyar lélek szívverése,
 Te vagy hitünknek új életadója.
 Te benned fürdik meg pihés reményünk,
 Hogy bizalommal izmosodjon Benned.
 Titkon Tetőled kérjük: Meddig élünk?
 Nyerünk az Égtől irgalmat, kegyelmet?

Mert hogyha kedve szájalomra hajlik,
 Az Érted hajlik: Szent Vigasztalás!
 — Csendits lilomos szűz Királyfi, csendits,
 Hogy eljőjön a nagy Föltámadás!

Hangay Sándor.

Árpádházi Szent Erzsébet Himnusza

Óh Árpádházi Szent Erzsébet!
 Tehozzád száll forró imánk,
 Nyomorba, gyászba hullott néped,
 Ma Téged hív, tekints miránkl!
 Fogadd szivednek jóságába
 Elhagyott, árva népedet,
 Lebegjen oltalmad palástja
 Elborult életünk felett!

Óh, elhagyottak Patronája,
 Szent égi jóság, tiszta fény,
 Egy koldusország népe vár ma
 Könnyekbe fuló életén,
 Hogy mindennapi kenyerünket
 Rózsákká változtassad át
 S könnyünkön át, miket szemünk vet,
 Lássunk még boldogabb hazát.

Óh, Árpádházi Szent Erzsébet,
 Szeretet, jóság harmata,
 Add vigaszát egy szent reménynek,
 Hogy megvirrad itt valaha.
 Hogy lesz itt még egy boldog élet,
 Nem leszünk mindig koldusok
 És szegény, árva magyar néped
 Virulni, élni, győzni fog!

Palasovszky Béla:

Tanítások—vázlatok

1937. NOVEMBER 1. HETE. BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLAT.

A hősök, nagyok emlékezte

I. OSZTÁLY.

I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltése.

Mit láttatok reggel, mikor az iskolába jöttetek? Mi volt a templom körül? Mit jelent a Hősök szobra? Kik voltak a hősök? Miért állítottak szobrot nekik? Milyen utcákon jöttetek az iskolába? Kikről nevezték el az utcákat? Kik voltak azok, miért nevezték el róluk utcákat községünkben?

b) *Cékitűzés.* Beszéljünk ma arról, kik voltak a hősök, s kik voltak azok a nagy emberek, derék magyarok, akikről községünkben utcát neveztek el!

II. Tárgyalás. a) Kik voltak a hősök?

Ki tudná megmondani közületek, kit nevezünk hősnek?

Beszéltünk már arról, hogy amikor a jó Isten megteremtette a világot, annak egy szép részét jól körülkerítette magas hegyekkel, aztán belevezette a Dunát, meg a Tiszát s ezt az áldott földet a magyaroknak adta. Gondolhatjátok, mennyire örültek a magyarok, amiért ezt a gyönyörű földet ők kapták, de a szép országért nagy feladatot kellett vállalniok. A civakodó, veszekedő népek között nekik kellett rendet, békét teremteni. Hát ez bizony sok veszedelmet okozott ősünknek, a magyaroknak s a veszekedő rossz szomszédok nem egyszer törték be szép országunkba, hogy azt maguknak elfoglalják. Jaj, de sokszor kellett ősünknek karddal kezükben kiállni az ország határára, hány csatát kellett nekik vívniok az ellenséggel, hogy megvédhessék szent örökségünket. Bizony, sok jó magyar vitéz nem jött vissza ezekből a csatákból, bizony sok ment el úgy közülök, hogy soha többé nem láthatta viszont édesanyját, édesapját, testvéreit s ott esett el messze tőlük, az ország határán, az ellenség előtt.

b) A hős Ráskay Balázs.

Egyszer is az történt, hogy ellenség tört be szép hazánkba és rabolni, pusztítani kezdte a mi földünket, községeinket. Mivel nagyon sokan jöttek, összegyűltek a mi derék, erős magyarjaink is, hogy elbirjanak velük. Zászló alá álltak s elmentek a hazát, a hont megvédeni. Ezért aztán honvédeknek nevezték őket.

Amint ezek a vitéz magyar honvédek megindultak az ellenség felé, egy hajnalban rájuk bukkantak. Gondolhatjátok, hogy nem ijedtek meg tőlük, bár azok sokkal többen voltak náluk, hanem összecsaptak s kemény harc kezdődött közöttük. De a magyar ember a saját földjét, a saját családját, gyermekeit védelmezte ám s olyan bátran, olyan elszántan harcolt mindegyik, hogy az ellenség végre is megfutamodott. A baj csak az volt, hogy abban a nagy zürzavarban az egyik el-

lényeges harcos kicsavarta a magyar honvéd kezéből a mi szép, háromszínű zászlónkat és futásnak eredt vele.

Gondolhatjátok, milyen nagy szégyen lett volna az, ha a győztes honvédek zászló nélkül jönnek haza! Hiszen a zászló vezette őket az ellenség elé, ott alatta harcoltak s vele győztek, hát most bizony nagyon nagy szégyen lett volna a honvédekre, ha ezt a zászlót nem hozták volna haza.

— Utána, fiuk! — kiáltotta a magyarok vezére.

De a honvédek már annyira kifáradtak a nagy hadakozásban, hogy nem mozdult senki. Meg aztán minek is rohantak volna a biztos halálba: hiszen egy ember hogyan menjen be az ellenség közé s hozza vissza onnan a magyar zászlót? Élve bizonyosan nem! Mert az ellenség már jó messzire szaladt tőlük s onnan ugyancsak lödözött a magyarokra.

De nemsokáig gondolkozhattak a mi magyarjaink azon, hogyan szerezzék vissza a zászlót, mert egyszer csak kiugrott közülük egy fiatal gyerek-honvéd, alig volt tizenöt éves és futásnak eredt, a zászló után. Hiába kiáltoztak utána, különösen az édesapja, aki szintén a honvédek között volt:

— Ne fuss Balázs! Gyere vissza, fiam! Hiszen ott a biztos halálba rohansz!

Hiába kiáltozott már az öreg Ráskay Balázs — így hívták a fiu édesapját, — a bátor gyerek nem hallgatott a szóra, csak futott, ahogy a lába bírta a zászlóvivő ellenség után.

Az öreg Ráskay szívében megállt a vér... összetette a két kezét és imádkozni kezdett.

Balázs pedig, bár az ellenség golyói bizony ott füttyültek körülötte jobbról is, balról is, a feje mellett... addig futott, míg a zászlót rabló ellenséget beérte. Mikor már egészen a háta mögé ért, kardjával egy iszonyut sujtott rá, aztán elébeugrott s kicsavarta kezéből a háromszínű lobogót, s azt magasan lobogtatva rohant vissza a magyarokhoz.

Egyenesen az édesapjához szaladt. Fogó lélegzettel alig bírta kinyögni, mikor odaért:

— Nem vészett el a zászló, édesapám! —

Aztán lehanyatlott a nagy fáradságtól s az édesapja kapta fel az ölébe gyermekét, aki még mindig ott szorongatta kezében erősen a megmentett zászlót.

Ugyan mit szólhatott volna most a jó édesapa? Ki tudta volna mondani szavakban, mit érzett? Amikor ilyen hős volt az ő Balázs fia, hogy visszahozta az elveszettnek hitt szent jelvényt, a magyar zászlót, a honvédek büszkeségét?

Az öreg Ráskay Gáspár ajkán sem tudott kijönni egy árva szó sem, csak hangosan zokogni kezdett, mint egy gyermek. De zokogtak vele a többiek is...

Igy mentette meg a magyar zászlót a hős Ráskay Balázs!

Mi volt Balázs? Hogy mondjuk? (Hős.) Látjátok gyermekeim, ez a hősiesség s az ilyen vitézt és bátor katonát mondjuk hősnek.

De nemcsak Ráskay Balázs volt hős a magyarok között. Nagyon

sokat tudnék én beszélni nektek a magyarok hősiességéről, hiszen sehol a világon nincs talán még annyi hős, mint itt, ezen a drága magyar földön.

c) Vitéz Pista.

Egyszer, amikor ellenségeink már elfeledték, hogy nem jó a magyarral kikezdeni, mert mindig ellátja a békétlenkedők baját, egy kis fiu, Vitéz Pista mentette meg a magyar becsületet.

Az ellenség, okulva a tapasztaltakon, észrevétlenül lopózkodott be hazánk földjére. Raboltak, pusztítottak mindent, amit utjukban találtak. Csakhogy hamar híret vették ám ennek a magyarok is, ismét összegyűltek hamar s megindultak arra, amerre az ellenséget gyanították. Mikor a közelükbe értek, előre akartak küldeni valakit, hogy lesse meg, merre vannak, mennyien lehetnek ellenségeink.

Megindult az első bátor honvéd, de nem jött vissza többé élve. A bokrok és fák mögött rejtőzködő ellenség golyója szíven találta szegényt. Elindult utána a második is, de ez is ugyanígy járt. Tanácsátalanul állottak a magyarok, mit csináljanak most? Hiszen aki neki indul, a biztos halálba megy! Hogyan lehetnék meg mégis azt, hogy hol rejtőzik az ellenség?

Ekkor állott elő a kis Pista.

— Megmondom én mindjárt, merre vannak! — szolt a többieknek.

Az idősebbek mosolyogtak a bajuszuk alatt, de Pista sem sokáig kérette magát, hanem letette puskáját, hátizsákját, kikeresett egy jó magas fát a közelben s egyszeribe felmászott annak a legtetejére. Nézte, nézte hosszan az utat, a tájat, amerre az ellenséget gondolta. Éppen a legjobbkor nézte, mert azok már éppen körül akarták keríteni a magyarokat. Pista azonnal meglátta őket s lekiáltott a fa hegyéről:

— Vigyázzanak, az ellenség idehúzódik a hátunk mögé... ott látom őket, amint az erdőben jönnek felénk... A másik része pedig ezen a másik oldalon kuszik...

Nem birta tovább mondani, mert hangját bizony az ellenség is meghallotta ám s innen is, onnan is célbavették a vitéz gyereket. Más gyermek megijedt volna most bizonyosan. De Pista nem olyan fából volt ám faragva, aki megijedt volna az ilyesmitől. Egyre nézte és kiáltotta le a honvédeknek, hol van s mit csinál az ellenség. Már éppen befejezte feladatát és csuszni kezdett lefelé... amikor hirtelen eleresztette a fa ágát — és lezuhant a földre...

Golyó járta át hős szívét s ott pihegett sápadtan a fa alatt, az öreg honvédek között, akik maguk sem tudták, mitől lett nedves a szemüktája...

De nem volt sok idő a siránkozásra. A kis vitéz Pista fölemelkedett még egyszer fektéből és alig hallható hangon nyögte:

— A zászlót...

Haldokolva is a zászlót, a becsület jelképét féltette szegény.

Odavitték hozzá s ráterítették a kis hősré...

Tudjátok-e most már kedves gyermekeim, kiket nevezünk mi

hősnek? De nagyon sok ilyen jó vitézünk, hősünk van nekünk, magyaroknak, én most csak két kis társatok hősiességét beszéltem el nektek.

A Hősök szobra azért áll a templom előtt, hogy eszünkbe juttassa azokat a hősöket, akik hazánkat megvédelmezték az ellenség ellen még akkor is, ha azért az életükkel fizettek. Drágább, szentebb volt nekik a haza, családjuk nyugodt élete, mint a saját életük! Megérdemlik, hogy ha szobruk előtt visz el utunk, köszöntsük őket.

d) Községünk utcanévei.

Milyen utcán jöttetek végig, amikor reggel az iskolába indultatok? Ki volt Árpád, hogy róla is neveztek el utcát? Ugy van, Árpád fejedelem szerezte meg nekünk ezt a hazát. Azt, hogy ma itt élünk s ez a föld a mienk, azt Árpád apánknak köszönhetjük. Az Árpád-utca tehát kinek nevééről van elnevezve? A többi utca is nagy magyarjaink nevét viseli. Csak egy utcának van olyan neve, amitt nem hallottatok még bizonyosan: Molnár Károly-utca. Ki volt Molnár Károly? Nagy hadvezér, aki az ellenséget sok csatában megverte? Vagy talán olyan honfoglaló, mint Árpád? Talán olyan szép verseket írt, mint Petőfi Sándor? Olyan okos ember volt, mint Deák Ferenc, akit a »haza bölcsének« neveztek nagy tudásáért? Egyik sem. Molnár Károly olyan egyszerű ember volt, mint a ti édesapátok. Itt élt a falunkban, itt is nyugossa örök álmát a mi temetőnkben. Miért neveztek el hát róla mégis utcát? Megmondom. Molnár Károly olyan szegény volt, amikor az életét megkezdte, hogy alig volt még a mindennapi kenyere is. Két kezével dolgozott meg érte, de nagy szorgalma, tudása sok év múlva mégis meghozta nekik a boldogságot. Mire gyermekeit felnevelte, annyi vagyont szerzett becsületes munkájával, hogy ő volt a község egyik leggazdagabb embere. Na, de ezért csak nem kellett utcát elnevezni róla? Nem is ezért van Molnár Károly-utcánk. Ez a gazdaggá lett derék ember másokra is gondolt ám, amikor felvitte Isten a dolgát. Tudjátok-e kikre? A szegényekre, a betegekre. Ő a szegény betegek részére itt, községünkben egy kórházat alapított, ahol orvosok gyógyították a szegény betegeket. Ezek a szegény betegek bizony akkor még nem tudták volna megfizetni az orvost és a sok gyógyszert. Ugy haltak volna meg szegények, orvos nélkül. De Molnár Károly rájuk is gondolt ám, s vagyonának jó nagy részét, sok-sok ezer pengőt adományozott a községnek, hogy azon a szegényeket gyógyíthassák s ezért ne kelljen nekik fizetni. Ő fizette ki a szegények gyógyítási költségét a saját pénzéből, előre. Megérdemli Molnár Károly, hogy megemlékezzünk róla? Mit tett ő a szegények érdekében? Mit köszönhetnek neki a szegény betegek? Azért, ha ezen az utcán vezet el utatok, jusson eszetekbe Molnár Károly, s gondolatok rá úgy, mint a nagyokra, a hősökre kell. Jót tett másokkal, a saját munkájának gyümölcsét osztotta meg a szegényekkel s ezzel hálára kötelezte községünket, bennünket is.

III. Begyakorlás. Összefoglalás, elmélyítés.

Miről beszéltünk ma? Hogyan leszünk méltók a hősökhöz? Hogyan hálálhatjuk meg önfeláldozásukat? Mit kell tennünk a Hősök

szobra előtt? De nemcsak a hősök érdemlik meg szeretetünket és hálánkat, hanem nagyjaink is, azok, akik tudásukkal, jóságukkal megszerezték a magyarnak hirnevet a külföld előtt is. De becsüljük meg községünk fiait is, akiknek annyit köszönhetünk, mert ők nem a maguk javát, hasznát nézték, hanem gondoltak másokra, a náluk szegényebbekre is.

1937. NOVEMBER 4. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat

I. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Az én kis vagyonom. (A gyermek holmija.)

Nevelési cél: Kis dolgok szeretetén és rendben tartásán tanuljuk meg a rendet.

Kapcsolás: Közmondás: Ki a kicsit nem becsüli, a nagyot sem érdemli. Az iskola vagyonának megbecsülése. Közös tulajdon: sok gyermek használja.

Szemléltetés: Mi van a zsebben, táskában?

Megfigyelésre utalás: Haszontalan lim-lomoi ne tartsunk a zsebben, táskában. A tisztaság fél egészség. Ennivalót ne hordjunk zsebben!

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltés. Az egyik tanulótárs otthon felejtette a tábláját. Hogyan történhetett ez? Nem vigyázott a rendre.

b) Célkitűzés: Mi legyen a zsebünkben, iskolatáskában?

II. Tárgyalás. 1. Ki meri megmutatni, mi van a zsebében? Mi való a zsebbe? (Zsebkendő.) Miért? Milyen legyen a zsebkendő? (Az orrfuvás.) A haszontalan lim-lom piszkítja a zsebet.

2. Mi van az iskolatáskában? (Szemléltetés — hogyan tegyük holmijainkat a táskába, hogy semmi se gyűrődjön. A rendetlen gyermek játékot s más iskolába nem való dolgot is elhoz a táskában.)

3. A ruha, cipő, kabát stb. a könyv, a tábla, írószerek a mi kis vagyonunk. Sok pénzbe kerültek. Ki vette? Ki dolgozott meg értük? Hogyan háláljuk meg nekik jóságukat? Mit kell csinálni kis vagyonunkkal? Egy rendetlen gyermek történetének elmondása, hogyan szomorította meg szüleit rendetlenségével.

4. Elmélyítés. Kis dolgok szeretetén és rendben tartásán szokjuk meg a rendet. Ki a kicsit nem becsüli, a nagyot sem érdemli.

- III. Befejezés. a) Összefoglalás. Mire való a zseb? Mit kell tartani benne? Miért ne hordjunk benne ennivalót? Mit tartunk az iskolatáskában?
- b) Alkalmazás. Figyeljek meg otthon, édesanyjuk hogyan tartja rendben a házat. (Szoba, konyha, kamra stb.)

1937. NOVEMBER 3. HETE.

Rajzolás

I. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: pad és székek rajzolása.

Nevelési cél: a szépérzék fejlesztése.

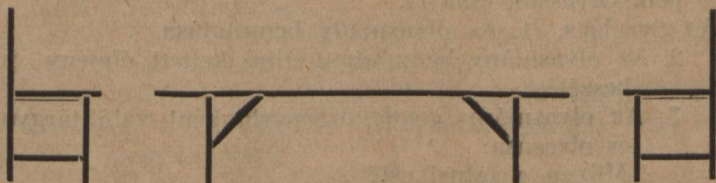
Kapcsolás: beszéd- és értelemgyakorlat = a butorok.

Szemléltetés: pad és székek szemléltetése (előlről nézve.) Táblai rajz.

Megfigyelésre utalás: Figyeljétek meg otthon a szoba legszebb székeit.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltés. Milyen butorok vannak otthon? Az iskolában? Mire használjuk őket? Kik készítették a butorokat? Hogyan készítik az asztalt, széket, padot?
- b) Célkitűzés: Mit csinál az asztalos, mielőtt padot, széket készít? Lerajzolja. Készítsünk padot és széket mi is! Mit csinálunk előbb? Rajzoljunk padot és széket!
- II. Tárgyalás. a) A rajzolandó tárgyak bemutatása. Egyszerű pad és szék bemutatása elülről nézve. A rajzolás menetének megbeszélése.

- b) Táblai rajz. (Pad és két szék egyszerű, sematikus rajza a táblára.)
- Rajzoljunk széket! (Előbb kezükkel a levegőben gyakorolják a vonalak irányát.) A tanulók táblájukra rajzolnak.
- Rajzoljunk padot! (Ugyanolyan módszerrel.)
- Rajzoljunk még egy széket! (Állandó ellenőrzés és utbagazítás.)

- c) A kész rajzok megbeszélése. Kié szebb? Kié a legszebb? Mire kellett vigyázni a vonalak húzásánál?
- d) Ki tudná most megegyeszer, de magától lerajzolni a padot és a székeket? (Még egyszer lerajzolják.)

- III. Befejezés. a) Összefoglalás. Hogyan rajzolja meg az asztalos az elkészítendő padot és székeket? Először mit rajzolt meg (a padnál)? Az ülőlapját, azután a lábait, majd a támasztólécet. A székeket hogyan rajzoltuk?
- b) Házi feladat. Rajzoljanak otthon két széket s egy padot.

1937. NOVEMBER 3. HETE.

Olvasmánytárgyalás

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A bakter.

Nevelési cél: Sosem tudod mi vár holnap, úgy intézzed a dolgodat.

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = a csillagos ég; a bakter, a falu éjjel. Számolás = 9 óra, 10 óra.

Szemléltetés: A csillagos ég rajza. (Táblai rajz.)

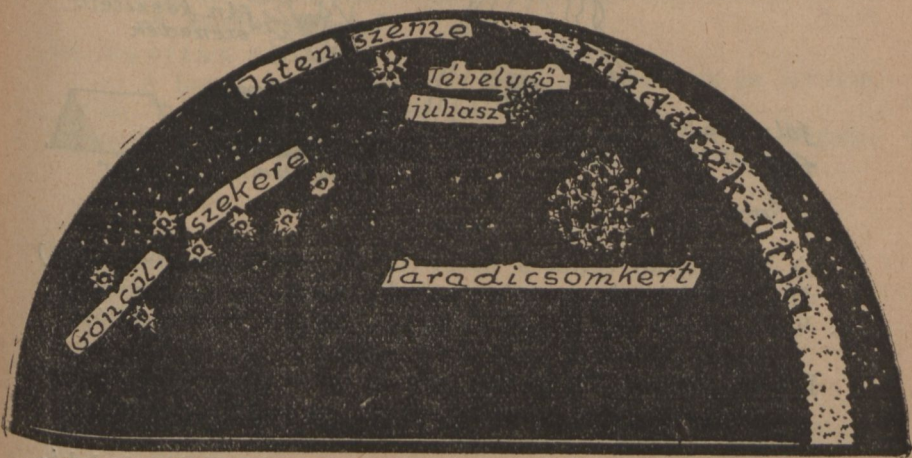
Megfigyelésre utalás: Figyeljétek meg este a csillagos eget, a jó Isten nagy alkotását!

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. Ősszel megnyulnak az esték. A falu korán nyugovóra tér. Már csak az éjjeli őr, a bakter járja útját.
- b) Célkitűzés: Mit lát a bakter az éjtszakában?
- c) Áthajlás a költeményre: Gárdonyi Géza írta ezt meg szépen. Olvassuk csak el.
- II. Tárgyalás. 1. Az olvasmány bemutatása.
2. Az olvasmány bemutatása által keltett élmény megbeszélése.
3. Az olvasmány gondolatcsoportonként való tárgyalása és olvasása:
- Milyen a falusi est?
- Azután a bakteré az egész falu.
- Kilenc óra.
- A bakter elnézi a csillagos eget.
- (Szemléltetés: táblai rajz = a csillagos ég rajza.)
- Tízre jár az idő, a bakter tízet kiált.
- Nincs fölírva homlokodra, mire virradsz föl holnapra.
4. Elmélyítés: Sosem tudod mi vár holnap, úgy intézzed a dolgodat. (Az esti lelkiismeretvizsgálás.)
- III. Befejezés. a) Összefoglalás. Mit látott a bakter az égen?

Mit mondott Gárdonyi Géza a csillagokról? (A nép jó megfigyelője a természetnek, annak egyes tünetényeihez érdekes történeteket fűz. A magyar nép természetszeretete és mély vallásossága.)

- b) Alkalmazás: Szoktad-e kérdezni este magadtól: mi jót tettem ma, mi rosszat? Nemcsak dolgainkat, de lelkünket is rendbe kell hozni minden este.

1937. NOVEMBER 2. HETE.

II. OSZTÁLY.

Beszéd- és értelemgyakorlat

A tanítás anyaga: A mi házuk. (A lakóház.)

Nevelési cél: A szorgalom mindig meghozza jutalmát. A munkás megbecsülése.

Kapcsolás: Olvasmánytárgyalás = János gazda házat épít. A mi házuk. Gyurkáék háza.

Szemléltetés: Táblai rajz: Hogy laktak régen? (Szemléltetőkép = A házépítés. Előzetes kirándulás = egy házépítés megtekintése.)

Megfigyelésre utalás: Figyeljétek meg községünk lakóházait!

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Éredklődés keltés. Hol éljük le életünk nagyobb felét? Hol van a mi otthonunk? Milyen otthonunk? Miért szeretjük otthonunkat?
- b) Célkitűzés. Hogyan építik a házat?
- II. Tárgyalás. a) A házhely (telek), a terv, mérnök, építész,

anyagok, munkások, nehéz munka. (A munkás megbeszélése. (Szemléltetés = A házépítés.)

b) Hogyan laktak réges-régen? (Szemléltetés = táblai rajz.)

Hol lakott az ember régen?

c) Ma hogyan építik a házat? (A kirándulás megbeszélése.)

d) Elmélyítés. A szorgalom mindig meghozza jutalmát.

III. Befejezés. a) Összefoglalás. A házépítés összefoglalása a táblai rajz és a vezérszavak alapján.

b) Alkalmazás. Milyen az igazi jó lakás? Nagysága, utcai, udvari fekvése, helye. Tisztaság, szellőztetés — az egészség feltétele.

c) Megfigyelésre utalás: Figyeljétek meg lakóhelyünk lakóházait!

1937. NOVEMBER 2. HETE.

Fogalmazás

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Itt az ősz. (Fogalmazás.)

Nevelési cél: A természet is előre készül a télre.

Kapcsolás: Az őszi táj c. költemény. Előzetes séta a határban.

Szemléltetés: Séta a határban ősszel.

Vázlat.

I. Előkészítés: a) Érdeklődés keltés. A kirándulás élményének felújítása. Hol voltunk tegnap délután? Mit láttunk a határban? Hol vannak a fecskék, gólyák? Milyenek a fák? Miért üresek a fészkek? Dolgoznak-e a szántóföldeken? Milyen madár marad itt nálunk télire is? Mire készül a természet?

b) Célkitűzés: Irjuk le, milyen az őszi határ? Milyen címet adjunk neki?

- II. T á r g y a l á s. 1. Rövid megbeszélés a fogalmazás tárgyáról és köréről. (A kis kertben ősszel. Séta a határban. Az őszi táj. Sárguló lombok, levelek. Egy-két itt maradt mezei kis virág. A veréb és a varjak maradtak hűek hozzánk. Nagy munka van most a határban: a természet készülődik a tél fogadására.)
2. Egy-két tanuló összefüggően elmondja, mit írna az ősziről.
3. Fogalmazás.
- III. J a v í t á s. (A következő óra anyaga.)
- a) A fogalmazás felolvasása, közös megbeszélése és javítása.
 - b) Tartalmi szempontból való megbeszélés.
 - d) Helyesírási szempontból való megbeszélése a dolgozatoknak.
 - e) Javítás.

1937. NOVEMBER 3. HETE.

Számolás és mérés

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Egy vonal iránya. (A függőleges vonal.)

Nevelési cél: A körülöttünk lévő dolgok megfigyelésére való szoktatás.

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = a világítás.

Szemléltetés: A lámpa zsinorja. Függőleges vonalak az osztályban. A függőleges vonal rajza a táblán. Függőn.

Megfigyelésre utalás. Figyeljenek meg az utcán, ott-hon függőleges vonalakat.

V á z l a t.

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. A pont felhasználása. Az osztály hossza és szélessége. Méterméter, dm, cm. Hány dm és cm hosszú a pad, a könyv stb.
 - b) Kapcsolás. A vonalak.
 - c) Az érdeklődés felkeltése. Elbeszélés keretében egy ház le-rajzolása a táblára. (Ajtók, ablakok, falak, vonalak!) Ha nem ilyen volna a ház fala, összedülne. Milyen vonalu ez a fal?
 - d) Célkitűzés. Beszéljünk ma arról, milyen irányu vonalak vannak?
- II. T á r g y a l á s. a) A probléma megoldása. Milyen vonalak vannak az osztályban?
- b) A lámpa zsinórjának iránya. (Függőleges vonalak észrevétele, felismerése, összehasonlítása és rajza.)
 - c) Hol kezdődik s hol végződik a lámpa zsinórja? (Két pon-

- tot összekötünk, vonal keletkezik.)
- d) A lámpa zsinórjának lerajzolása. Milye vonallal rajzoljuk le? (Függőleges.)
- e) A függőőn szemléltetése. Hogyan építi a kőműves a falat? Mit néz folyton, milyennek kell lennie a falnak? Ha nem függőleges, mi történhet a fallal? Készítsünk mi is függőőnt! (Egy zsinagra valamit rákötünk.) Nézzünk az osztályban szét, minek az iránya egyezik a függőőn irányával? Milyen vonalak ezek? (Függőleges.) Függőleges egyenesek rajzolása.

- III. Összefoglalás. a) Begyakorlás. Milyen ennek a háznak az ajtaja? Van-e rajta függőleges vonal? Hát az ablakán? Falain? Milyen irányu a függőleges vonal? Minek az irányával egyezik? Hogyan nevezzük az ilyen vonalat? Rajzoljunk a levegőbe függőleges vonalakat! Milyen vonalak ezek? Függőleges vonalak rajzolása szabadkézzel a füzetbe. Két pont összekötésekor mit kapunk? (Vonalat.)
- b) Alkalmazás. Figyeljétek meg az uccán, otthon, hol láttatok függőleges vonalat. Irjátok le a füzetbe!
- c) Házi feladat. Függőleges vonalak rajzolása. (Két pont összekötése.)

1937. NOVEMBER 2. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A levegő tulajdonsága.

Nevelési cél: Jobb a betegséget megelőzni, mint gyógyítani!

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = az időjárás, évszakok, öltözködés.

Szemléltetés: Szélmutató (szélkakas a tetőn), hőmérő.

Megfigyelésre utalás: Hogyan alkalmazkodnak az állatok az időjáráshoz? (Meleg bunda, téli álom stb.)

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Érdeklődés felkeltése. Melegebb ruhába öltözködnek az emberek. A madarak egyrésze elköltözött. A fák lehullatják lombjukat. Forog a szélkakas a házak kéményén.
- b) Célkitűzés. Mindezt a hidegebb levegő okozza. Milyen tulajdonságai vannak a levegőnek?
- II. Tárgyalás. 1. A levegő mozgása, a szél. Miről látjuk a levegő mozgását? (A fák hajladoznak, befűtyöl a kéményen stb.) A szél mit csinál a levegővel? Miért fázunk

sezes helyen? Van száraz (hideget hozó) és esőt hozó szél. A szél irányát a szélkakason látjuk. (Szemléltetés = a szélkakas szemléltetése és megbeszélése.)

2. A hőmérséklet. Az időjárás hűvösebb ősszel, mint nyáron. A levegő lehül. A levegő hőmérsékletét hőmérővel mérjük. (Szemléltetés = a hőmérő bemutatása és megbeszélése.) Az időjárás változó, mert az naponként más és más. Az egy évre (huzamosabb időre) vonatkozó időjárás az éghajlat. Hideg, mérsékelt és meleg éghajlat. Az éghajlat a szelektől, a hőmérséklettől és a csapadék mennyiségétől függ.
3. Hogyan alkalmazkodunk az időjáráshoz? Melegebb öltözködés. Fűtés. Zsirosabb ételeket eszünk. Ruháink színe sötétebb. Vastagabb, bolyhosabb anyagból készült ruhát hordunk stb.
4. Egészségi szabályok. Védjük testünket az időjárás viszonyosságai ellen. Jobb a betegséget megelőzni, mint gyógyítani.

III. Befejezés. a) Összefoglalás. A levegő tulajdonságai: mozog, hőmérséklete változik, száraz vagy nedves. A levegő mozgásának és hőmérsékletének mérése mivel történik? Mi az éghajlat? Mi az időjárás? Mitől függ az éghajlat? Nálunk milyen az éghajlat?

b) Alkalmazás. Hogyan óvjuk egészségünket az időjárás viszonyosságai ellen?

1937. NOVEMBER 3. HETE.

Olvasmánytárgyalás

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Gál Mózes: A munkás-zubbony meg az ünneplő ruha c. olvasmány tárgyalása.

Nevelési cél: Bár az emberek is mind megérténék egymást, akik munkás-zubbonyban és drága, szép ruhában járnak!

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = ünneplő- és munkásruha (zubbony), gyár, munkás, vasárnap, hétköznap.

Szemléltetés: Milyen a munkaruha és az ünneplő?

Kirándulás: Előzetesen gyárba, vagy műhelybe.

Megfigyelésre utalás: Ne ítéljünk a ruha szerint!
(Nem a ruha teszi az embert.)

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. A tanulók szüleinek fog-

lalkozása. Bár az egyik munkás, a másik gazdag, mégis a becsületben nincs köztük különbség.

(Rövid elbeszélés két iskolatársról: a gazdaggá lett és a munkásnak maradtáról.)

- b) Célkitűzés. Mi a különbség a munkásruha és az ünneplő között?

II. T á r g y a l á s. a) Áthajlás az olvasmányra. Gaál Mózes nagyon szerette a munkásokat. Róluk mond el egy nagyon szép történetet.

- b) A munkás-zubbony meg az ünneplő ruha c. olvasmány bemutatása.

- c) Az olvasmány által keltett élmény megbeszélése.

- d) Gondolatcsoportonként való olvasás és tárgyalás:

1. A gögös ünneplő ruha lenézi a szerény munkásruhát.
2. A munkaruha válasza: én szerzem az ebédet a gazdának.

3. Ünneplő ruhában ment el a kocsmába s költötte el a pénzt.

4. Miért kedvetlen hétfőn az ilyen munkás?

5. Egyik se különb a másiknál. De ha ők nem dolgoznak, az ünneplő ruha sem mehetne vendéglőbe!

6. A két ruha megérti egymást s egymáshoz simulnak: a munkásruhának igaza volt.

- e) Elmélyítés. Bár az emberek is úgy megérteneik egymást, mint a munkás-zubbony és az ünneplő ruha!

III. B e f e j e z é s. Az olvasmány tartalmának összefüggő elmondatása. Ne ítéljük a ruha szerint! Nem a ruha teszi az embert!

1937. NOVEMBER 4. HETE.

Fogalmazás

III. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Jön a Mikulás. (Fogalmazás.)

Nevelési cél: Tanuljuk meg a magunk cselekedeteit is megbírálni.

Kapcsolás = hittan — Szent Miklós püspök. Rajz — Miklós püspök lerajzolása.

Szemléltetés: Képszemléltetés: Jön a Mikulás.

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Hangulatkeltés. Milyen nap következik nemsokára? Miért várják a gyermekek Mikulás napját? Ki volt Mikulás? Szent Miklós püspök élete és jótéteménye a szegény gyermekekkel.

b) Célkitűzés. Mit várunk a Mikulástól?

- II. T á r g y a l á s. a) A fogalmazás tárgyának és körének megbeszélése. (Minden évben eljön a jó Mikulás bácsi. Kiknek hoz ajándékot? Miért nem hoz azoknak, akik nem voltak jók mindig? Ti vajjon mindig jók voltatok? Gondolkozzatok csak egy kicsit s gondoljátok át, tavaly Mikulás óta hogyan viselkedtetek? Mit tennétek Mikulás apó helyében? Hogyan várjuk a Mikulást? Mit szeretnétek kapni tőle? Mit érdemelnének meg igazán? Mit fogadnak meg magukban a jövőre nézve? Miről lehet megtudni, hogy jó volt-e valaki? (Utalás arra, hogy ma annyi a szegény gyermek, hogy a Mikulás bácsi nem tudja mind felkeresni, ezért hát bizony az is előfordul, hogy a jó gyermekek sem mindnyájan kapnak ajándékot Mikulás től. A virgácsról ne emlékezzünk meg, de ha a tanulók mégis szóba hoznák, mondjuk meg nekik, hogy Mikulás soha nem vitt virgácsot, pláne krampuszt, ördögöt senkinek!)

b) Néhány tanuló elmondja, mint várja a Mikulást? Rövid megbeszélés.

c) Fogalmazás.

- III. B e f e j e z é s. a) Egy-két tanuló fogalmazásának felolvasása és megbeszélése.

b) Házi feladat. Rajzolják meg Miklós püspököt, milyennek képzelik?

1937. NOVEMBER 4. HETE.

Helyesírás és nyelvi magyarázat

II. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Állitmány és alany A falu reggel című költemény tárgyalása alapján.

Nevelési cél: Értelmesen fejezzük ki gondolatainkat. Allítás nélkül nincs értelmes mondat.

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = a falu tavaszi reggel. Természeti- és gazdasági ismeretek = tehén, koca, borju, kanász, szántás-velés.

Szemléltetés: példamondatokon.

Kukorit a kakas.

Főlébredt a madár.

Indul a tehén is.

A kis borju bőgve iramlik utána.

Megfigyelésre utalás: A mondat legfontosabb része az állitmány. Nélküle nincs mondat.

V á z l a t.

- I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltés. Milyen a falu tavaszi

- reggel? (A tanulók beszámolnak élményeikről.)
- b) Célkitűzés. Gárdonyi Géza is megírta, milyennek látta ő a falusi reggelt. Olvassuk el!
- II. T á r g y a l á s. A) A költemény bemutatása.
2. A költemény által keltett élmény megbeszélése.
 3. A költemény olvasása, tárgyalása.
 4. A költemény tartalmának elmondása.
- B. 5. Példamondatok írása a táblára:
- Kukorít a kakas.
Fölébredt a madár.
Indul a tehén is.
A kis borjú böggve iramlík utána.
6. Az állítmány kikeresése. (Közös megbeszélések alapján.)
Kérdései: Mit állítunk? Mit csinál? Mit cselekszik?
Mi történik? Az állítmány a mondat legfontosabb része. Minden mondatban állítunk (a tiltó tagadó állítás) valamit.
Az állítmány a mondat azon része, amely megmondja, hogy valakiről, valamiről mit állítunk? A példamondatok állítmányának kikeresése és aláhúzása.
7. Az alany kikeresése. (Közös munkával.) Ezekben a mondatokban az is megvan, kik csináltak valamit, kik végezték a cselekvést, amit állítottunk. Az alany kérdései: ki? mi? kik? mik? Az alany a mondatnak az a része, amely megmondja, hogy kiről, miről állítunk valamit. A példamondatok alanyának kikeresése és aláhúzása. Az alany a mondat második főrésze.
- III. B e f e j e z é s. a) Összefoglalás. Az állítmány, mint a mondat legfontosabb része. Kérdőszavai. Lehet-e mondat állítmány nélkül? Mit fejez ki az állítmány? És az alany? Melyek az alany kérdőszavai? Milyen részei az állítmány és alany a mondatnak?
- b) Begyakorlás. Példamondatok iratása a tárgyalt költeményből.

1937. NOVEMBER 2. HETE.

Beszéd- és értelemgyakorlat

IV. OSZTALY.

A tanítás anyaga: Magyarország hadi dicsősége. Hunyadi János.

Nevelési cél: A magyarság a saját testével védelmezi meg Európát a pogány török hódítása ellen.

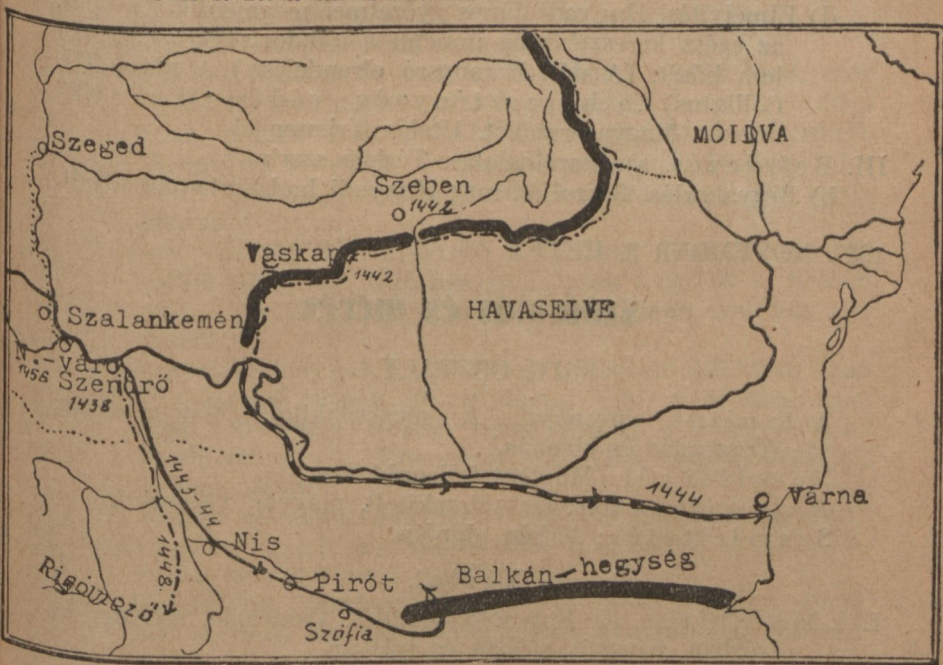
Kapcsolás: földrajz = a Balkán-félsziget északi része.

Szemléltetés: Táblai rajz = Hunyadi hadjáratának útja. Térkép.

Megfigyelésre utalás: Szeged az ország főhelye. (A déli hadjáratok miatt.)

Vázlat.

- I. Előkészítés. a) Számonkérés. Az ország megnagyobbodása. A magyar birodalom. Károly Róbert, Nagy Lajos uralma.
- b) Áthajlás az új anyagra: A nagy és dicsőséges életet csakhamar veszedelem fenyegette.
- c) Célkitűzés: Ez a fenyegető nagy vihar délről készülődött Európa ellen a török terjeszkedésében és hódításában. Egy nagy magyar állotta ekkor útját e vésznek s mentette meg Európát hosszú időre minden bajtól: Hunyadi János. Róla tanulunk ma.

Hunyadi János hadjáratai.

- II. Tárgyalás. a) A török terjeszkedése. A görög császárság Zsigmond idejében aláhanyatlik, nem tudja felfogni a török terjeszkedését. A török félelmetes serege, különösen janicsárjai (gyalogsága) jelent veszedelmet az európai népekre és országokra. Az első török csata (Nagy Lajos idejében.) Galambóc (1428) Rozgonyiné Szentgyörgyi Cicelle menti meg a királyt.
- b) Hunyadi János. Zsigmond, majd Albert királyok udvarában nevelkedik, utóbbi alatt már szörényi bán. Felesége a fenköltlelkű Horogszegi Szilágyi Erzsébet — Mátyás

anyja. — A köznemesség élt-halt érte; nemcsak vitézségért és hadvezéri tehetségért, hanem a jogok és igazságnak is védője volt.

c) Hunyadi János hadjáratai. A szendrői csata (1439); A szebeni diadal (1442), (Kemény Simon önfeláldozása). A vaskapui győzelem = 1442. Hosszu hadjárat (1443—1444). A szegedi országgyűlés, szegedi béke, Várnai csata (1444). Ulászló király elesik. Hunyadi János kormányzósága (1446—1452). Rigómező (1448). V. László uralkodása. A török újabb támadása. Nándorfehérvár ostroma. (Dugovics Titusz). Hunyadi János és Kapisztrán János Hunyadi halála (1456. aug. 11.)

d) Elmélyítés. Hunyadi János győzelmei megmentik Európát, az egész kereszténység ünnepli a nándorfehérvári győzelem hőseit. (A déli harangszó elrendelése.) A pápa (III. Callixtus) „a kereszténység védőpajzsának” nevezte Magyarországot. Utalás Trianonra!

III. Befejezés. a) Összefoglalás. Térkép szerint.

b) Begyakorlás. Rajzolja meg Hunyadi hadjáratainak utjait.

1937. NOVEMBER 3. HETE.

Számolás és mérés

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A megcsonkított Magyarország. (Összeadás és kivonás.)

Nevelési cél: Mindent felirunk!

Kapcsolás: földrajz = elszakított magyar városaink.

Szemléltetés: térkép alapján.

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Kapcsoló ismételtes. Összeadás szóban és írásban. Kivonás szóban és írásban.

b) Áthajlás. A trianoni igazságtalan béke következményei.

c) Célkitűzés: Mit veszítettünk?

II. T á r g y a l á s. a) Lakosság. 1. A magyar birodalom lakossága 1880-ban 15,642.102, 1890-ben 17,463.791, 1900-ban 19,254.559, 1910-ben 20,776.487, 1920-ban 27,980.143, 1930-ban 38,614.574 volt. Mennyivel szaporodott a népesség: a) 1880—1890-ig? b) 1890—1900-ig? c) 1900—1910-ig? d) 1880—1910-ig? Mennyivel kevesebb mai hazánk népessége, mint volt 1910-ben?

2. Kolozsváron volt 50.704 magyar, 1676 német, 107 tót, 7562 oláh;

Aradon volt 38.929 magyar, 5643 német, 294 tót és 9556 oláh;

Nagyváradon volt 58.421 magyar, 1416 német, 279 lót, 3604 oláh;

Temesváron volt 28.552 magyar, 31.644 német és 650 oláh;

Mennyivel volt több ezen városokban a magyar, mint az oláh?

Mennyivel volt több magyar, mint a többi nemmagyar (nemzetiség) együttvéve?

b) Amitől megfosztották hazánkat.

Hazánk sóbányái 1911-ben a következő mennyiségű sót termelték: Désaknán 16.014 tonnát, Marosujváron 61.526 t, Parajdon 4577 t, Tordán 2121 t, Vizaknán 3271 t, Rónaszéken 21.051 t, Aknasugatagon 21.548 t, Aknaszlatinán 46262 t, a sóvári sófőzdében 6214 tonnát. Mennyi volt az évi összes sótermelésünk? Mindez most elveszett!

c) Hazánk mezőgazdasági termelése.

1. 1915-ben búzával bevetett terület volt 5,752.000 hold, ezen 41,017.444 q terméssel, 1925-ben búzával bevetett területünk maradt 2,533.156 hold s ezen 18,942.014 q termett. Mennyivel kevesebb területünk maradt a búzára, mint volt? Mennyivel lett kevesebb búzatermésünk évi eredménye?

2. Rozs volt 1915-ben 1,800.000 k. holdon, termett rajta 12 millió 438.770 q; 1925-ben pedig csak 1,188.798 k. holdon volt 7,742.259 q rozstermésünk. Ez mennyivel lett kevesebb?

3. Tengerivel bevetett k. hold volt 1915-ben 4,267.000, ezen 42.117.986 q termett; 10 év múlva, mai hazánkban már csak 1.814.666 k. holdon termelhettünk s ennek termése 23.488.383 q volt. Mennyivel volt több tengeritermésünk Trianon előtt?

Mennyi vesztesége hazánknak az egyes termelési ágakban?

III. Összefoglalás. a) Alkalmazás. Készítsétek el a kiszámított példák vonalas grafikonját.

b) Begyakorlás. Veszteségünket (sóban és terményben) hány 100 kocsiból álló tehervonat tudná visszahozni nekünk? (Házi feladat.)

Hányszor telne ki lakóhelyünk népessége az elszakított magyarság számából?

1937. NOVEMBER 2. HETE.

Földrajz

IV. OSZTÁLY.

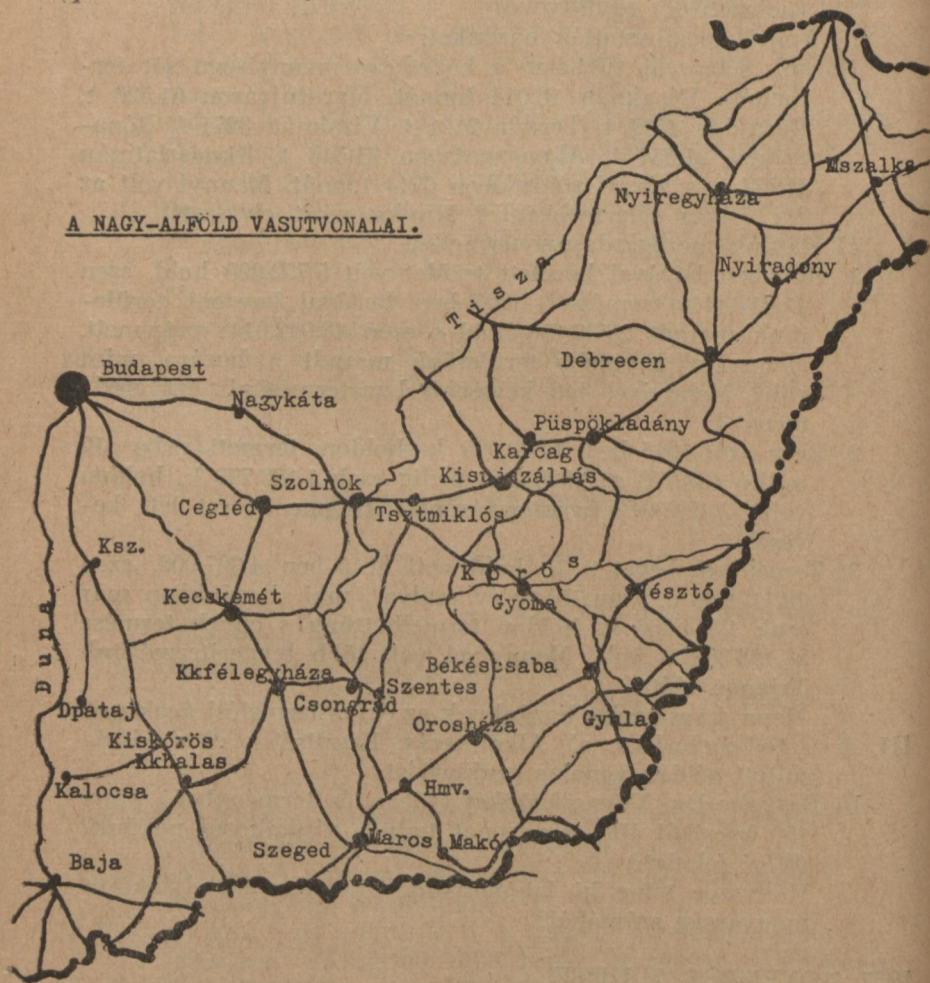
A tanítás anyaga: A Nagy-Alföld összefoglalása. (I. rész.)

Nevelési cél: Ezt a megmaradt földet most nagyon szeretnünk kell!

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = tanya, falu, város; a török pusztítás hazánkban, községünk népessége anyanyelv és foglalkozás szerint.

Szemléltetés: Térkép, táblai rajz. Képek az Alföldről. Szemelvények irodalmi művekből. (Szabolcska: Horto-

A NAGY-ALFÖLD VASUTVONALAI.

bágy; Török Károly: Az Alföld népe, foglalkozása, népviselete, életmódja c. olvasmányok.)

Megfigyelésre utalás: hol sűrűbb a lakosság, miért? Gyűjtsenek alföldi néprajzi (népviselet) különlegességeket.

Vázlat.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A Nagy-Alföld fekvése, felszíne, éghajlata, talaja, termékei, lakosságának foglal-

kozása (mezőgazdaság, ipar és kereskedelem.) Milyen ipar fejlődött ki? Hol van a Nagy-Alföld ipari és kereskedelmi központja? (Budapesten.) Miért? (Vas- és közuti hálózatunk oda fut össze.)

b) Kapcsolás, célkitűzés. Hogyan élnek az Alföld népei? Járjuk be az Alföldet!

II. T á r g y a l á s. a) A lakosság települése. Letelepülés, tanya-rendszer, nagyhatáru alföldi városok. Az Alföld lakosságának túlnyomó többsége mezőgazdasággal foglalkozik. Kereskedelme nem fejlett. (Nincsen jó utnak való köve!) Ezt vasutak pótolják. Vasutjai a hidakat keresik. A városok fejlődésének fajtái: peremvárosok, vásárvárosok, átkelőhelyek, kapuvárosok, mezőgazdasági központok.

b) A lakosság megoszlása anyanyelv szerint. Tősgyökeres magyar. A török uralom után idegen ajku népek betelepítése. Délen kevert. (Németek, oláhok, szerbek, tótok.) A magyar mindig testvériesen bánt a befogadott idegenajku népekkel. Hazánk legsűrűbben lakott területe. Nagyobb fele római katolikus, a Tiszántul reformátusok élnek. Minden 100 emberből 90 ír és olvas.

c) Közigazgatás. (Vármegyéi, városai.) Négy vármegye maradt teljesen a miénk, megcsontítottak 6 vármegyéet, teljesen elvészttettük Temes vármegyéet.

III. Ö s s z e f o g l a l á s. a) Begyakorlás. Hol vannak a Nagy-Alföld legmagasabban és legmélyebben fekvő részei? Hogyan szabályozzák a folyókat? Miért kedvező az időjárása? Milyen növényeket termelnek a Nagy-Alföldön? Milyen ipara fejlődött ki legjobban? Miért van olyan sok idegenajku a Nagy-Alföldön? Mikor és miért keztek a tanyák? Melyek legnagyobb városai? Hol keztek? Mi volt fejlődésük alapja? Ezt a megmaradt földet most szeretnünk kell.

b) Házi feladat. Képek és népviseletek gyűjtése az Alföldről.

1937. NOVEMBER 4. HETE.

Természeti- és gazdasági ismeretek

IV. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Mi történik a növényekkel, állatokkal össze?

Nevelési cél: Mindenki gondoskodik magáról, még a növény és állat is.

Kapcsolás: Beszéd- és értelemgyakorlat = az őszi hervasztás, a kert, a háziállatok.

Szemléltetés: Az iskola kertjében vagy séta a határban.

Megfigyelésre utalás: Hogyan gondoskodik magáról a növény- és állatvilág?

V á z l a t.

- I. Előkészítés. a) Érdeklődés keltése. Őszre jár az idő. Mint-ha valakő megsugta volna fának, virágnak, bogárnak, madárnak, hogy jó lesz készülödni valamire? Honnan tudják a növények és madarak azt, hogy közeledik a tél? Az ősz a télire való előkészülés ideje.
- b) Célkitűzés: Hogyan készülnek a télre a növények és az állatok?
- II. T á r g y a l á s. a) A növények készülődése. A fák és bokrok lehullatják leveleiket. De előrelátók s kivonják belőlük a táplálékot (ezért sárgulnak el) s azt elteszik a rügyeknek tavaszra. Azoknak sok táplálékra lesz szükségük. Miért nem tartják meg a fák és bokrok lombjukat télire is? (A levelek sok vizet párologtatnak el, s mivel télen a levegő lehül, tehát a gyökerek nem tudnak a földből elegendő vizet felszívni, ezért vetik le lombruhájukat. De más oka is van a lombhullásnak: a sok havat nem bírná el a lomb. Csak az olyan fák nem félnék a nehéz hótakarótól, amelyeknek leveleiről könnyen lecsuszik a hó. (Fenyőfák.) A kertben is elhervadt minden. A növények földfölötti része elhervad, elpusztul. A növények nagyrésze (évelők) mégis él, mert mélyen a föld alatt lévő tőkéje, hagymája, gumója a meleg földben áttelel s tavaszra újra kihajt. Az ilyen növények ezekbe a tőkébe, hagymákba, gumókba raktározzák el azt a táplálékot, amit tavasszal még nem találának meg. Így gondoskodnak a növények magukról.
- b) Az állatok készülődése. Mivel nagyon sok állat növényekkel (levél, rügy stb.) táplálkozik, ezek hervadása által üresen marad asztala. Ezért leássák magukat mélyen a földbe s ott telelnek át. Nyáron, amikor bőven volt táplálékuk, meghíztak, télen azután ez a tartalék táplálék (zsirréteg) tartja életben őket. Más állatok, pl. a madarak elvándorolnak tőlünk a tél közeledtével. Vannak azonban olyan állatok is, amelyek nem is mérülnek téli álomba, de nem is hagynak el bennünket. Ezek vastagabb ruhát vesznek magukra (akár az ember), hogy meg ne fázzanak. Az ilyen állatoknak vastagabb téli bundája (prémje) van. (Róka, nyul stb.) Ismét más állatok gyűjtenek maguknak télire. (Méhek, hangyák, ürge stb.)
- c) Elmélyítés. Mindezt kitől tanulja a növény és az állat? A jó Isten oltotta beléjük a magukról való gondoskodást. Sok állattól az ember is példát vehet, hogyan kell gondoskodnia jövőjéről.

- III. Összefoglalás. a) Mit tapasztaltunk a kertben (kiránduláson), hogyan készülődnek télire a növények? Az állatok hogyan védekeznek a tél ellen? Mit tanulhatunk tőlük?

1937. NOVEMBER 4. HETE.

V. OSZTALY

Számolás és mérés

A tanítás anyaga: A tizedesszám osztása egész számmal.
Háztartás.

Nevelési cél: A takarékos háztartás beosztása.

Kapcsolás: A háztartási kiadások, beosztás, takarékoság.

Szemléltetés: gyakorlati példákon.

Vázlat.

- I. Előkészítés: a) Számonkérés. Tizedesszám szorzása egész számmal és tizedesszámmal. A terület mérése.
b) A probléma felvetése: Hogyan osztja be édesapánk havi keresetét?
- II. Tárgyalás. a) Előzetes becslés. Havi jövedelme 156·50 pengő. Ennek nyolcadát lakáspénzre, harmadát élelmezésre, tizedét fűtésre, világításra és mosásra, hetedét ruházódásra, nyolcadát különféle előre nem látható kiadásokra, a többit pedig megtakarításra fordítja. Mennyi jut minden egyes tételre? Becslés alapján meghatározzuk.
b) A példa megoldási menetének megbeszélése.
c) Megoldás. Elvégzendő műveletek: $156\cdot50 : 8$, 3, 3, 10, 7, 8, ezek összegét levonjuk a $156\cdot50$ -ból, ami megmaradt, az a megtakarítás.
d) Tizedesszám osztása egész számmal.

$$156\cdot50 : 8 =$$

Részekre osztás = $156\cdot50$ -et 8 részre osztjuk sebből 1 részt veszünk. Belfoglaló osztás — hányszor van meg a $156\cdot50$ -ben a 8?

Tizedesszámot egész számmal úgy osztunk, mintha az osztandó is egész szám volna; de ha az osztással a tizedesponthoz jutottunk, akkor a hányadosban kiteszük a tizedesponthoz. Ha az osztandóban nincs több szám, az osztást folytathatjuk úgy, hogy a maradékhoz egy-egy zérót írunk.

- e) A többi feladat megoldása hasonló módon.
- f) Az eredmények összevetése az előzetes becsléssel. A hibák megállapítása.

III. Összefoglalás. a) Begyakorlás. Példák a háztartás köréből. Mennyit költhetne minden tételnél egy olyan családtag, kinek évi jövedelme 2828.40 P? Egy gazdasz szony havi háztartási költsége 98.60 pengő. Mennyi jut egy napra ebből átlag a) februárban? márciusban? áprilisban?

b) Elvonás. Tizedesszámot egész számmal úgy osztunk... stb.

c) Házi feladat. Mennyi az ára 1 m vászonnak, ha 35 m 56.20 P-be kerül? Egy hordó bor 107.56 P, hány l bor volt a hordóban, ha litere 38 fillér?

M E S E D É L U T Á N

— Az ősök tiszteletéről —

Tudjátok-e mi a haza?
Mindnyájunknak szent bölcsője,
Őseinknek pihentető,
Szép virágos temetője,
Mindnyájunknak édesanyja,
Híven ölel kebelére...
Érte éljünk, ha kell haljunk!
Aldás minden porszemére!
— Bárhova visz szerencsétek,
A hazát hűn szeressétek!

Pósa Lajos.

Ezt a kis költeményt mondtam el bevezetőnek mai mesedélutánunk elé. S úgy érzem, nem is találhattam volna szebb sorokat költőink verseiben, ami jobban illett volna e délutánra, amikor az ősökről, s az ő tiszteletükről szeretnék nektek néhány szót mondani.

Mert én most nem hősről fogok nektek mesélni, akik életüket adták szép hazánkért, a magyar hősök sorát nem lehetne itt felsorolni, annyian vannak történelmünkben s nevüket, dicsőségüket hirdeti minden rög, minden porszem édes hazánkban. De nem róluk szólok ez alkalommal, hanem azokról, akik éltek, élni tudtak a házáért s így szereztek neki dicsőséget. Mert ahhoz is hősiesség kell ám, hogy valaki élni tudjon hazájáért s még hozzá olyan életet, amely dicsőséget szerez nemcsak saját magának, hanem hazájának is.

Ezeknek a nagy és derék magyaroknak az életéből mondok el egy néhányat, hogy tanuljátok meg szeretni őseinket, akik nélkül ma nem volnánk azok, akik vagyunk: magyarok.

Először is egy furcsa történetet mondok el nektek, a címe

Az asztalosinas

A szurtos kis asztalosinas, Munkácsy Mihály kiült a műhely elé a küszöbre és onnan nézte, milyen lassan halad előre a toronyóra mutatója. Néha elnézett ugyan a távolba is, megfigyelte két káposztalepké vidám kergetődzését, de aztán újra az órára tapadt a tekintete. Barátait, a két Vidovszky-fiút várta. A két fiút, Ferit meg Lacit, akik most jöttek haza nyári vakációra. Már egyszer kereste őket, dobogó szívvél kopogtatott be az ismerős házba, de kopogtatására nem jött felelet. Csak nagysokára került elő valahonnan a kócos szolgáló.

— Itthon vannak a fiuk? — kérdezte félénken Munkácsy Mihály, az akkor még asztalosinas.

— A fiatalurak Borosékhoz mentek — mondta közönyösen a leányzó és azzal már el is fordult Miskától.

Munkácsy Mihály tehát visszafordult. Akkor még csak negyed három volt. Most háromnegyedre jár az idő. Még sokáig kellett várakoznia.

Ahogy ott ült a küszöbön és elnézte a csigamódra kullogó óramutatót, visszagondolt a régi időre. A régi jó időre, amikor még nem volt asztalosinas és Vidovszkyéknál volt vendégségben. Amikor a hat gyermekkel ott kergetődzött az udvar puha homokján és barátjainak elsőivé fogadta Lacit és Ferit. Azután eszébe jutott inaskodásának első éve. A sok keserűség, a sok szidás, pofon, amely örökre megbánatta vele, hogy egykor azt felelte nagybátyja kérdésére, hogy asztalos szeretne lenni. Mert ő asztalos akart lenni. Asztalos és semmi más. Hiába ellenezték, hiába próbálták lebeszélni róla, ő megmaradt a mellett, hogy asztalos lesz. Mert akkor még nem tudta, mennyi szenvedéssel jár az asztalosmesterség. De aztán eszébe jutottak a szép vasárnapok és elmosolyodott. A kedves vasárnap délutánok, amikor ott ült Vidovszkyéknál a nagy lámpa alatt és versenyt rajzolgatták Ferivel.

A tűz ott duruzsolt a kályhában, a nagy lámpa beragyogta őket és ők lázas szorgalommal rajzoltak, festettek. Mindaddig, míg be nem hozták az almákat. Szép mázos tányéron hozták a pirosan mosolygó almakupot.

Hirtelen felkelt és megindult Vidovszkyék felé. Lassan ment, még messze volt a négy óra. Vidovszkyék háza előtt megállt és unottan majszolgatni kezdett egy vadszőlő indát. De egyszerre felragyogott a szeme, a sarkon túl két hozzá hasonló nagyságu diákgyerek közeledett. Feri meg Laci. Munkácsy Mihály szaladni kezdett és egy-kettőre ott termett előttük.

— Szervusztok! — mondta a futástól elfuló hangon. — Szervusztok.

A két fiu azonban csodálkozva nézte a szurtos, mezitlábás inasgyereket.

— Jé, te vagy, Miska? — kérdezte aztán vontatottan Feri.

— Én — mondta ragyogó szemmel a kis Munkácsy és örömmel ragadta meg a fiuk kezét.

De a fiuk nem mutattak valami nagy örömet. Alig beszéltek hozzá, inkább iskolai dolgokról tárgyaltak és Miska jelenlétét szinte észre sem vették. Csak nagysokára szólt oda gunyosan Laci, a fiatalabbik.

— Hát tudsz-e már tulipánt festeni, Miska?

A gunyos kérdés és a nemtörődés bátortalanná tette Miskát. Szótlanul haladt előre a fiuk mellett, s csak a szíve sajgott, csak a szeme sarka lett hirtelen nedves.

A ház előtt a két fiu hirtelen megállott.

— Be akarsz jönni hozzánk? — kérdezték hidegen.

Miska legszivesebben igennel felelt volna. De nem szólt. Tagadólag ránta meg a fejét és félénk kéznyujtással bucsuzott is már.

Aztán meg se fordult, vissza se nézett, csak ment előre, a kis piszkos műhely felé. S halkán suttozta maga elé:

— Hát olyan nagy baj, hogy inas vagyok? Hogy szégyelni kelljen engem? Ferinek meg Lacinak, a legjobb barátainknak!

A toronyóra akkor verte el éppen a négyet és Munkácsy Mihály úgy érezte, hogy soha, soha az életben nem lehet már boldogtalanabb. Mert ez volt a kis asztalosinasból nagy festővé lett Munkácsy Mihálynak az első és legnagyobb csalódása az életben.

Laczkó Mária.

Szántó-vető magyarok

Olyan mindegy, hogy* hívják őket,
Mióta élnek, Pál, vagy János,
Egyforma mind, ők nem éreznek
Rokonságot a nagyvilághoz.

Mint buzájuk a határban,
Amely az ősi földön termett,
Mint a hajtás az erdő mélyén,
A falujoknak megszülettek.

Gyermekostor ott pattog vigan
Kicsiny kezükben utcahosszal
S a kalapjuknál legénysorban
Vig bokkréták ott nyiladoznak.

Rádőlnek az eke szarvára
S a barázdákba mennek, mennek,
A földjük hosszát mindig mérik,
De a világra nem figyelnek.

Ha örömük van, eldalolják
S elszáll vele pacsirta szárnya,
Ha bánatuk van, borus arccal
Beleszántják a barázdába.

És lassan, lassan mindig hullnak
 Az élet munkás nagy sodrából,
 S minden örömek azután már
 Egy pipadohány, egy pohár bor.

Aztán hajuk nagyon fehér lesz
 S nagyon sok lesz arcuk redője
 S észrevétlen aludni mennek
 Az akáclombos temetőbe...

Szigethy Ferenc.

A törhetetlen akarat hőse

Ki volt, hogy hívták? Megmondom: Zichy Mihály. Tudom, sohasem hallottátok még nevét, pedig világraszóló, elismert dicsőség sugárzik belőle a magyarságra. Névrokona volt az asztalosinasból világhírű festőművésszé lett Munkácsynak, jó barátok is lettek, de világhódító utjukra mégsem egyforma uton indultak.

Munkácsy asztalosinasból lett a világ egyik legnagyobb festőjévé. Zichy Mihály ősrégi, hatalmas, vagyonos, művelt nemesi nemzetségnek a sarja, aki azonban szinte koldusbotra jutott az olykor-olykor reászakadó nagy nélkülözésekben, hogy azután még szédítőbb sebességgel szárnyaljon fel a halhatatlanság szemképráztató egére. És lesz: nemcsak a legkiválóbb orosz művészek körülrajongott kedvence, hanem a hatalmas oroszok cárijának udvari művésze, legbelsőbb barátja, akinek számára mindig szabad volt az út a hatalmas cárok trónusához.

1827 október 21-én született a somogy megyei Zalában. Családjá, a Zichy-nemzetség, sok águ-bogu volt és nagyon büszke nemességére. Meg is rémültek, amikor a kis Miska olyanfélét kezdett rebesgetni, hogy ő bizony — festő lesz. Ugy irtóztak ők ettől, akár Petőfi egyszerű szülei a Sándor gyerek színészségétől. Csepürágás, bohóckodás, nem életpálya az!

De hogy is jutott ez a szörnyűség a Miska eszébe?

Megjövendölte egy álma, megsuga az őrangyala, Isten szárnyas küldötte, mint ahogy Petőfinek is, aki így szólott édesanyjához egyik költeményében:

Anyám, álmodtam én is egyet,
 Nem fejtenéd meg, mit jelent?
 Szárnyim növének s átrepültem
 A levegőt, a végtelent.

Anyám, az álmok nem hazudnak:
 Takarjon bár a szemfödél:
 Dicső neve költő fiadnak,
 Anyám, soká örökön él!

Ugy lett!

És amikor ezt a tüneményes álmképet Zichy Mihály egy csodaszép rajzban mutatta meg az ámuló világnak, akkor már ő is ott repült Sándor testvére oldalán, a halhatatlanság felé!...

Neki is olyan viszontagságos volt az élete, mint Petőfié. Tékozló fiuként hagyta el ősei kastélyát és rendületlen hittel, tántoríthatatlan elszántsággal vágott neki a tövises, bozótos életutnak. A sors vele is játszik, s hol felkapja, hogy azután újra leejtse, de amikor látja, hogy sohasem csügged és minden megpróbáltatás csak edzi, lelkiileg nemesíti s így száll egyre feljebb az életlétrán, akkor végre belékarol s felszárnnyal vele a legnagyobbak táborába, elhalmozva mindenféle javakkal.

Egymásután négy hatalmas orosz cár legkedvesebb barátja lesz s hozzáfoghat nagy művészi alkotásaihoz. De munkája közben is átvillan lelkén magyarsága. S ott, idegen uralkodók udvarában kezd megrajzolni a halhatatlan magyar költők versbe foglalt gyönyörűségeit. Művészete legtündöklőbb kincseit azután hazaküldi nemzeti vagyonnak, onnan, ahol kezének minden apró vonásáért kincseket fizettek. Más munkái pedig idegen nemzetek muzeumaiban és királyi udvarokban hirdetik a magyar lélek és magyar szellem halhatatlan erejét.

Zichy Mihály nemcsak világhírű rajzolóművész, de valósággal mintaképe volt a jó embernek és a sirig hű és hazaszerető magyarnak.

A temetőben

Ez őszi csendben fölkerestelek

Titeket, kiket elkisértetek.

... Árnyas akácok őrzik sirotoit,

— Hányszor néztétek őket ti is ott,

Ahol most az a kopott pad pihen

A vén orgonabokrok töviben.

— Itt a közelben lágyan zsong a rét, —

Szél simogat egy karesu jegenyét,

Mely karjaival ég felé mutat.

... Nézem, nézem a roskadt ó-kutat.

Borostyán fedi szépen lassan el.

S a büszke kriptán enyeszet legei.

... Mily más világ ez és más itt a csend!

... Mily más az élet, ha pihenni ment.

Van, amit máshoi nem talál: fel;

Itt hallgat az ajk s a szív énekel.

Ti tudnátok, hogy ez a röpke lét

Küzdemeitek izzó színterét

Itt cseréli fel örök nyugalom.

...A sok árnyékos, gyepes sirhalom
 mintha rezegne, — vagy a szív alatt
 Dobban meg s arra mozdul fent a hant,
 Ha ismerős jár itt az utakon,
 Ahol árnyékban ring a nyugalom.

Itt másképp látunk, alvók bennetek, —
 Bár a fejünk a mélytől szédeleg,
 Mégis jól esik letekintnünk,
 S a régi arcot, mely már nincs velünk,
 Felkeresni ott a tul-partokon
 ...Hiszen az élet s a halál rokon, —
 Örök fonalát nem szakítjuk el
 Soha, míg a föld jajgat s énekel,
 S míg világunk a végtelenbe ring,
 — Tudjuk, ő a halál, élet lesz megint.

Milyen harmatos volt a reggel itt!
 Gyémányfényt szikráz szét a zöld csalit,
 Mintha milljó szemmel ragyogva
 Nézné a lepkét, mint virágokra
 Száll s a felhőnek, mely röpül tova,
 Milyen aranyló holt a sátora.

Isten kegyelme ragyog mindenben,
 — A harmat, virág és a sirverem, —
 Miden, ami van, egy sóhajban ég:
 — Közel van, — közel, — a földhöz az ég!

Tollas Béla.

A szülők áldását nem azon szép szavak teszik, miket ők
 gyermekeik boldogságáért elmondanak naponként, mert hisz azt
 hálátlan gyermekek fölött is elmondhatja velük a szülői szeretet,
 hanem azon örömkönnyeik, miket a gyermekek jó erkölcsi, szor-
 galma és jelessége fakasztanak a szülők szeméből.

Deák Ferenc.

I R O D A L O M

Ludas Matyi

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény asszony s annak egy nagy kamasz fia, Ludas Matyi volt a neve. Azért hívták Ludas Matyinak, mert egyebet nem dolgozott, mindig az anyja ludjait őrizte. Mondja egyszer a szegény asszony Matyinak: »Eredj fiam, a döbrögi vásárba hajts be tizenhat pipét (liba = erdélyiesen), de két máriáson alul ne add párját, mert különben hátrafordítom a sarikat.«

Behajtja Matyi a tizenhat pipét a döbrögi vásárra s mindjárt jön a döbrögi földesuraság s kérdi Matyitól:

— Hogy adod a ludat, te fickó?

— Két máriásért párját! — felelte Matyi.

— Mit, két máriásért? Elég ezért egy is!

— Nem elég bizony — mondja Matyi. — Két máriáson alul a királynak sem adom.

— Nem-e? No majd mindjárt adok én neked két máriást.

Azzal intett a panduroknak, behajtotta mind a tizenhat libát az udvarára, ott Matyit lekapták a husz körméről s jó huszonötöt vágtak rá.

— No, most mehetsz haza — mondta Döbrögi uram, a földesur.

— Hát a pénz? — bögött Matyi.

— Nem volt elég? Huzzátok le még egyszer!

Másodszor is lehúzták Matyit a deresre s jó huszonötöt vágtak rá. Mikor Matyi a második huszonötöt is megkapta, amint ment kifelé, visszafordult és megfenyegette az uraságot:

— Jegyezze meg az ur, hogy háromszor veri ezt vissza kenden Ludas Matyi!

A földesur nagyot kacagott. Egy szikrát sem törődött Matyi fenyegetéseivel.

Na, tel-múlt az idő, eltelt több esztendő. Matyiból nagy legény lett, megváltozott egészen. Egyszer hallja, hogy a földesur kastélyt épít. Mit gondol, mit nem, felöltözik ácsmesternek, bemegy a városba, egyenesen a földesur udvarába s ott elkezd méregetni, vizsgálja a szarufákat, a gerendákat s közbe-közbe csóváltatja a fejét. Odamegy a földesur s megszólítja:

— Mit nézeget az ur ezeken a fákon?

— Engedelmet kérek — mondja Matyi —, én külső országbeli ácsmester vagyok, sok országot bejártam, sok házépítést láttam, magam is építettem már vagy százat, szebbnél-szebbet, de azt mondhatom az urnak, hogy ezek a fák nem valók erre a kastélyra. Különb fák kellenek ide.

— Hiszen ha csak az a baj — mondja a földesur —, vannak az én erdőmben szebbnél-szebb fák, majd vágatunk azokból.

Mindjárt kirendelt száz fejszés embert a földesur, ő meg Matyi-

val hintóba ült, úgy mentek az erdőbe, hogy színről-színre lássák a fákat.

Hát jól van. Matyi rámutatott erre a fára is, meg arra is, hogy ezt lehetne kivágni, azt nem lehet vágni. Nekiállított a száz fejszés ember, vágták a fákat, hogy csak úgy döngött-zengett belé az erdő. Azt mondja Matyi egyszer:

— Uram, itt igazán szép fák vannak, hanem még azt a fát nem láttam, amelyikre a legnagyobb szükség volna. Gyerünk beljebb az erdőbe, hátha ott találunk.

Bementek az erdőbe, jó messze s mikor már annyira voltak az emberektől, hogy a fák roppanását is alig lehetett hallani, megáll Matyi egy fa előtt, nézi, vizsgálja, aztán a homlokára koppint, két karjával átkarolja a fát.

— Na — mondja — azt hiszem, ez jó lesz. Jöjjön csak az ur, ölelje át maga is.

Odamegy a földesur, átöleli a fát. De Matyinak sem kellett egyéb, hirtelen összekötötte a földesur kezét s akkor aztán egy husánggal éppen ötvenet vágott rá. Mikor az ötvenet rászámálta, nagyot kacagott:

— Nem vagyok én ácsmester, úgy tudja meg az ur, Ludas Matyi az én nevem! Emlékszik-e, hogy mit ígértem? Jegyezze meg jól, hogy még kétszer megverem.

Azzal otthagya a földesurat és hazament. A szegény földesurat csak estefelé találták meg az emberei. Belebetegedett a verésbe, de úgy belebetegedett, hogy a doktorok nem tudták már, mit csináljanak vele. Hivattak mindenfelől csodadoktorokat, de egy sem tudta meggyógyítani. Meghallotta ezt Ludas Matyi. Felötözött doktori gunyába, fölment a kastélyba s jelentette magát, hogy ő külső országbeli csodadoktor s jó pénzért meggyógyítja az uraságot. Hiszen megörültek Matyinak, vitték be az urasághoz. Azt mondja Matyi:

— Egy nap alatt meggyógyítom az urat, csak ahány embere van, menjen mind az erdőbe, ott ilyen vagy olyan csodafüveket találnak; amennyit csak leszedhetnek, szedik le s hozzák haza. A többi az én dolgom.

De bezzeg küldötte a földesur az embereit, még a gyerekeket is. Egy lélek sem maradt a háznál.

Hiszen csak ez kellett Matyinak. Elő a pálcát s megrakta a földesurat amugy magyárosan.

Mondta neki:

— Nem vagyok én csodadoktor, uram. Ludas Matyi az én nevem. Emlékszik-e, mit ígértem? Még egy verés hátra van, de ne busuljon, azzal sem maradok adósa.

Telt-múlt az idő, eltelt egy esztendő, el kettő, még talán több is. Ludas Matyi a városnak még tájékára sem nézett. Hanem, mikor már mindenfelé kezdték felejtetni a dolgot, felötözött lókupecnek s elment a döbrögi lóvásárra. Jár, kel a vásáron, hallgatja, amint alkudoznak az emberek, meg-megáll — és egy-egy ló előtt alkudozik. Egyszer úgy félfüllel hallja, hogy egy embernek két szép lova van,

de nem tudja eladni, mert mind a kettő kehes. Ottamegy Matyi és azt mondja az embernek:

— Hallja, atyafi, én megveszem a kend lovát, de csak úgy, ha a döbrögi földesurnak, mikor kijő a városból, odakiáltja: Én vagyok Ludas Matyi!

— Hiszen, ha csak ez a kívánsága, azt szívesen megteszem — mondja az ember. Egyszeriben megalkusznak, kezet csapnak. Matyi megveszi a lovakat. Már a vásár is elszéledt, jó a döbrögi földesur hintón.

— Ahol ni, — mondja Matyi, — ott jön a földesur. Kiáltsa oda neki: Én vagyok Ludas Matyi! De aztán szaladjon ám, ahogy csak tud.

Odaáll az ember a hintó elé s nagyot rikkant: »Én vagyok Ludas Matyi!« s azzal megfutamodik.

— Hamar, hamar! — kiált a földesur a kocsisnak, meg a hajdu-nak — fogjátok ki a lovakat, üljetek rá s hozzátok vissza azt a gazembert!

Amint a kocsis meg a hajdu lóra keresekedett, s az ember után iramodott, Matyi is ott termett a hintó mellett s megrakta a földesurat harmadszor is, amugy Magyar Miskásan. Azzal illaberek, szaladott és úgy kiáltott vissza:

— Én vagyok Ludas Matyi, nem az az ember! Ugy-e beváltottam a szavamat! Harmadszor is megvertelek a ludakért!

Ha Matyi a földesurat még egyszer megverte volna, az én mesém is tovább tartott volna.

(Fazekas Mihály után.)

Gróf Széchenyi István imádsága

Mindenható Isten, hallgasd meg mindennapi imámat. Töltsd be szívemet anyagi tiszta szeretettel Irántad és hazám, embertársaim és honfitársaim iránt. Világosíts fel engem egy cherub lángszellemével, erős eszével. Engedj a jövőbe pillantanom s megkülönböztetni a jónak magvát a gonosztól. Add tudtomra, mit tegyek. Gondolkodni akarok és dolgozni, éjjel és nappal, egész életemen át. Segítsd sikerre azt, ami jó; tipord el csirájában azt, aminek rossz gyümölcse lenne. Nyujtsd segélyedet, hogy minden heves indulatot elnyomhassak magamban. Engedd, hogy igazi lelki alázattal tekintsek mindent a világon s úgy fogjak hozzá akármihez...

Egész imám pedig ne csak szóval legyen elmondva, hanem tetteimben nyilvánuljon s legyen szüntelen az éghez bocsátva.

Nyelvrokonainkról

Az ősidők homályából egy lovas ember alakja bontakozik ki szemeink előtt, amint a Volga-melléki pusztán nyugodtan áll és figyel. Hegyes kucsmájában, párdruc-kacagányában, izmos dereka mintha oda volna nőve apró lovához. Sasszemeivel végig tekint a végtelennek tetsző sikon, melynek minden pontját élesen megvilágítja a nap fényes korongja. Nyugodt; nem fél és nem képzeledik; csak az tartozik rá, amit lát s a messze pusztai képeken és erős világításban edzett szeme mindent világosan lát, amit emberi szem egy pontról láthat. Tegze vállára vetve; perzsa kardja oldalán; lesi az ellenséget. Ha csak egy páran lesznek, szembe száll velük; ha csapatostól jönnek, hirt visz a többieknek... — írja egyik felejthetetlen művében Beóthy Zsolt, mikor a honfoglalásra induló magyarságot rajzolja meg plasztikus vonásokkal. Valóban, úgy érezzük, lehetetlen ettől a képtől szabadulni, ha vissza akarunk tekinteni az ősidők homályába, a magyarság testvérnepeire.

Alljunk meg kissé a mindennapi élet zürzavaros forgatagában és próbáljuk meg gondolatban követni azt a kanyargós és véresrögű, hosszú-hosszu utat, melyet a magyar nép történelme folyamán megjárta. Szenvedések és dicsőségek, emberirtó harcok és nagyszerű fellendülések, elnyomatások és vakmerő feltörések emlékei szegélyezik ezt az utat, melynek kezdete a régmúlt idők homályába vész messze Keleten kutató szemeink elől...

A tudomány mai állása szerint a magyarság származására nézve finn-ugor, de évszázados együttélés és ráhatás folytán török elemekkel vegyült nép. Nyelvünk alapszerkezete és sajátos eredetisége alapján a finn-ugor nyelvek közé tartozik.

A finn-ugorsághoz tartozó magyarság és a magyarokkal keveredő s reá hatást gyakoroló török (ogur) népfaj tulajdonképpen egy és ugyanazon néptörzsnek, az uralaltáji ősnépnek elszakadt, évezredekig külön élő, majd újra egymásra talált és keveredő ágának származéka.

A finn-ugorság őshazáját Oroszországban, a Volga és az Ural hegység vidékén kell keresnünk. Eddig szinte biztosan tudjuk követni a magyarság utját is.

Itt ringott a magyarság bölcsője, itt éltek a mai magyarok ősei évezredekkel ezelőtt, de nem egyedül. Más népekkel volt itt a magyar életközösségben, mely nem csupán üres forma, hanem kötelék, mégpedig belső, vérségi és nyelvi kapcsolat volt, ez fűzött össze bennünket e népekkel.

Kik voltak ezek a népek? A vogulok, osztjákok, zürjének, votjákok, cseremiszek, mordvinok, lapok, észtek és a finnek. E népekkel együtt alkottuk az uralaltáji nyelvtörzs finn-ugor ágát.

Ez a rokonság azonban — s ez igen fontos — csak nyelvi!

Néhány példa erre: a magyar hat vogul nyelven kat (chat); vér az osztják és mordvin nyelvben ver; ló vogulban lu; tél cseremiszlül tele; kő vogul és osztjákban kevi, cseremiszlben kü; él-(ni) a cseremiszlben el-, a lapban ele-, stb., stb.

Mindezek a szóegyezések (a sok közül!) is mutatják, valamikor tényleg együtt éltünk e népekkel a Volga s Ural hegység közötti őshazában. Innen azonban különböző (természeti, politikai) okok elvándorlásra kényszerítették az egyes népeket ugyannyira, hogy a finn-ugorságnak az ősidőkben a magyarságtól elszakadt népei ma mindannyian Európa messzi északi részein élnek. Valószínűleg azok az óriási népmozgalmak szorították őket északabbra, amelyek Európa közepét is végigszántották. A legutolsó lökést talán éppen azok az okok szülték, amelyek a magyarságot is kiszakították Ural-menti őshazájából.

De érthető ez a helyváltztatás azért is, mivel a finn-ugorok általában halász-vadász népek voltak s mihelyt valamely földterületet föléltek, erdőségét kivadászták, tovább vándoroltak.

Ez az északra szorulás aztán az egész népesség testi és lelki világára erős kihatással volt. A mindennapi élelemért való küszködés ezeken a mostoha vidékeken teljesen lefoglalja az itt élő ember idejét. Így lelki fejlődésre ugyszólván semmi ideje sem marad. Pedig azok az ősi hagyományok, amelyek mondáikban és pogány hagyományaikban az utókorra maradtak, arról tanuszkodnak, hogy valaha magasabb kulturával rendelkezettek. De arról is tanuságot tesznek a történeti hagyományok, hogy a régmúlt időkben ezek a ma apró néptöredékek hatalmasabb népet alkothattak. Megapadásuknak csak kisebb részben oka az, hogy az északi mostoha vidékre kerültek, mert ide csak töredékeik menekültek. A többség a tatár és orosz áradat néphullámába került s nagyrészen felszívódott. E népektől rengeteg szenvedésben, zaklatásban volt részük rokonainknak, akik elviselhetetlen adókkal, válogatott kegyetlenségekkel gyötörték szegényeket s s mivel többnyire bátor, edzett s harcratermett emberek voltak, az orosz háborúkban az első sorokban véreztek el, mint „élharcosok“.

Történelmük — ha annak lehet nevezni — igen szomorú, s mindenben az elnyomott népekre emlékeztet. Száritott hallal, rénszarvashussal — melyet régebben nyersen ettek, — továbbá bogvókkal tengették nyomorult életüket. Ruházatuk prém volt, melyet innal, húrral tűztek össze csontból készült tüvel.

Egy részük (a 60. szélességi fok környékén s attól délre) még olyan vidéken él, ahol földművelést is űzhet, a másik része azonban, amely északabbra szorult, már csak némi állattenyésztésből s egészen északon már csak halászatból és vadászatból él (szamojedek, lappok). A mordvinok méhet is tenyésztettek. Háziállatuk általában a rénszarvas, ez huzza egyszerű szánjaikat egyik mezőről a másikra, egyik kunyhótól a másikig. Olykor, ha lehet, a hótalpat és a csónakot is használják.

Kunyhóik vagy póznasátraik állatbőrrel, nyirfakéreggel vannak bevonva (ma már orosz mintára elég rendes lakóházak) s igen elszórtan vannak egymástól. (Két-három sátor egy falu.) Nyári lakásuk a póznasátor, télen pedig a földbe épített vermes kunyhókba huzódnak.

Igy ha pl. egy vogul meg akarja látogatni valamely rokonát, nemritkán 30—40 kilométert is meg kell tennie szánon, amig odaér.

Legészakabban az osztjakok és vogulok vannak. Ezeket az Ob alsó forrásvidékén találjuk. Tőlük nyugatra vannak a zürjének (a Mezeny és Vaska-folyók mentén), míg délre tőlük, a Volga és mellékfolyói s a Vjatka, Káma folyók vidékén a votjakok, valamint a cseremiszek élnek. A mordvinok még délebben, az orosz lakosság között hatalmas területen szétszóródva találhatók. Északon, a Kola-félszigeten, valamint a három skandináv-állam északi részein a lappok élnek kisebb-nagyobb csoportokban szétszóródva. A finnek és észtek mai lakóhelye ismeretes.

Legkevesebben a vogulok vannak, jöllehet, ezek a legközelebbi nyelvrokonaink. Számuk alig éri el az 5 ezret. Legtöbben vannak a mordvinok (mintegy 1 millió), az észtek (1,200.00) és a finnek, akiknek száma 3,500.000, a magyarság után a legszámtottevőbb finn-ugor nép.

Ez a nagy szétszórtság érteti meg legjobban, miért olyan alacsony színvonalu e népek műveltsége. Ilyen viszonyok között szinte alig lehetséges az iskoláztatás. Valamikor ez csaknem lehetetlen volt, helyzetük azonban ujabban megváltozott, mivel az oroszok nagy kedvezményekben részesítették őket. Így ma már iskoláik átlagos, sőt néhol átlagon felüli műveltségi szintet értek el. Mint kulturérdekességet megemlítjük, hogy 2 pedagógiai szemináriumuk, színházuk, muzeumuk s önálló irodalmuk, nemzeti nyelvü tanítóik s tankönyveik vannak pl. a zürjéneknek. Általában a zürjének a legműveltebbek Oroszország keleti részén élő nyelvrokonaink közül. Élénk kereskedelmük, gyár- és iparuk van, ami magával hozta a nép életszínvonalának felfutását is.

Leleki életükre nézve tudjuk, hogy már a XII. és XIII. században jártak közöttük hittérítők (igy permi Szent István), de a legtöbbben csak színleg tértek át közülük, igen sokan megmaradtak eredeti pogányságukban és bálványaik „bűvkörében“ keresik lelki boldogulásukat.

Általában elég vidám kedélyűek, becsületesek, szívesen dolgoznak s jóakaratuak.

Egyre jobban érezteti azonban rajtuk hatását az őket körülevő orosz néptenger. Így ezért s nagy szétszórtságukat is tekintve, népi öntudatuk még nem elég erős, tudatos s ez az oka annak, hogy igen sokan közülük már teljesen eloroszosodtak.

Annyira azonban mégsem süllyedtek bele a szlávengerbe,

amelyben élnek, hogy elhagyták volna költészetüket és népköltészetüket. Ez ma is önálló és elég gazdag. Különösen kedvelik az imádságokat, a medvéénekeket (a medve náluk ugyanis szent állat!), a meséket, stb. Hogy csak egyet említsünk ennek bizonyságául, a finnek nagy eposza, a Kalevala világhírű.

Ugy politikai, mint gazdasági és műveltségi szempontból a finnek és észtek vannak a legjobb helyzetben. Mindkét nemzet évszázadokon át szenvedetts viselte az elnyomás szomorú sorsát, annak svéd és orosz formáját, de a világháború után, 1917-ben megszerezték végre nemzeti önállóságukat.

Észtország 1919-ben szabadult fel az orosz uralom alól. Igen művelt kis állam, amit 1600 elemi népiskolája is bizonyít.

Jellemző rájuk a finn-ugor népek nagy szívóssága. A hosszú idegen uralom s annak válogatott kegyetlenségei sem tudta azonban elsorvasztani életerejüket s most, hogy a világháború után megszerezték állami létük alapját, a függetlenséget, ujult erővel láttak hozzá, hogy Észtország és az „Ezer tó országa“ (ahogy a finnek nevezik szép hazájukat: Suomi) naggyá, széppé és művelté tegye népét, országát, ami — úgy látszik — teljes mértékben sikerül is.

Nekünk, magyaroknak büszkének kell ezért lennünk! De ne csak a „műveltebb“ finn és észtek, hanem az Oroszország távoli mezősegein, pusztaságain küzdelmes életet élő többi rokonainktól se vonjuk meg lelkünk megértő, simogató szavát! Gondoljunk rájuk rokoni szeretettel, ha már úgy sem tudunk, mi, szegény, megcsonkított Magyarország egyebet adni nekik, mint forró testvéri kézfogást, melyben részvétünket, fájdalomunkat, de egyben a mi törhetetlen reményünket és bizalmunkat is kifejezzük: egy szebb, jobb és boldogabb jövőben!

Elbarangoltunk a múlt idők homályában s felkerestük régi rokonainkat, akiktől messze elszakadtunk ugyan, de akiket mai elesettségünkben mégis olyan jó felkeresni. Egy elmúlt régi világot szólaltattunk meg e sorokban... S ne szégyeljük a rokonságot. Ezeknek a régmúlt évezredeknek kellett eljőnniök a maguk kezdetleges kulturájával, erkölcsi felfogásával, hogy majdan rájuk épüljön fel az a hatalmas, méreteiben szinte alig felmérhetően kilágult ujkor, amely ha talán jobb is, szebb is, mint az a régi volt, de nem bizonyosan — boldogabb is!

Egyet azonban mindenesetre tanulhatunk tőlük: az a nép, amelyben, erő hit és öntudat van ahhoz, hogy minden terhet, még évszázados elnyomást is elviseljen, az nem kerülhet alá a történelem rostáján a polyva közé... Milyen változó a sors kereké! Évszázadokon át eltűntnek vélt népek támadtak fel az ismeretlenségből, s lendültek állami létbe...

Erre tanít a finnek és észtek feltámadása!

Mátrai László.

Szent Imre keresztfje

Ifjusági színjáték egy felvonásban.

Irta: Várdótfalvi Salamon László.

Személyek:

Imre királyfi

Benedek

Abád

Zoltán

Oros

Zete

Kenéz

Östör, pogány gyermek

Apród

Öreg várjobbágy.

} várjobbágy fiúcskák

} nemes ifjak

Történik 1022-ben Székesfehérvárt. Szín: Öreg hársfákkal benőtt liget a királyi várpalota mögött.

Első jelenet.

Oros, Zete, Kenéz. (Nemes ifjak. Imre királyfi barátai és játszópajtásai. A szín közepén beszélgetnek.)

Oros: (Tizenkétéves. Nagyobbacska. Diszes ruhában van és egy kis tör lóg az övéen. Zetéhez.) Min bucsálódol Zete?

Zete: (Tízéves. Szelid arcu kisebb fiúcska. Öltözete hasonló Zetéhez. Töre nincs.) A napbolygó rőt fényt veteget már a hársak hegyére... A Királyszőlők alján az est kékes köde gomolyog... Ugyvélem... már nem jó ki...

Kenéz: (Orossal körülbelül egyidős nyulánk, fekete fiúcska. Diszesművű ijj és nyiltartó puzdra van a hátán. Öltözete hasonló Oroséhoz, de más színű.) Ha csak az apróddal nem... Emlekezzetek, a minapában is már öreg este volt, mikor kísétáltak.

Oros: Ugyan mit tud mivelni abban a kövekből összerótt nagy palotában egész délutánokon át? Talán bizony szundikál, henyel?

Zete: Az ám! Tanul!

Oros: (Elbámulva.) Tanul? Talán barátnak készül? A királyfiaknak kard és ijj való, nem pedig len ludtoll, kalamaris meg penészes pergamenek...

Zete: (felvilágosítóan) Gellért atya tanítja. Tudom, élegszer láttam őket...

Kenéz: Bizonyára Árpád vezérről, meg a többi nagyokról tanulnak...

Zete: (Határozottan.) Nem! Jézusról... a Megváltóról...

Oros: (Elkomolyodva.) Milyen jó neki. Őt jószágos Gellért atya megokositja Jézus felől, mi meg setét butaságban maradunk,

mert Filep kanonok összezaggyálja a magyar szót a némettel, osztég ember legyen, aki az ő szavaiból megokosodik.

Zete: Tudjátok mit? Megkérdjük Imre herceget. Őt már bizonyára kiokosította a nagytudományu Gellért püspök. Mondja meg hát ő nekünk, ki volt Jézus? Mert mi csak azt látjuk, hogy egy szelid arcu ember, akit a keresztre szegeztek...

Kenéz: Megálljatok csak! A keresztről jut eszembe... Kire lesnek amoda lenn, az iharosban, Imre herceg keresztjénél, azok a markos jobbágyfiuk déltől napestig hasmántfekve?

Zete: (Összenéz Orossal. Kérdően.) Megmondjuk-é neki?

Oros: (Vállatvonva.) Imre herceg nem tiltotta meg...

Zete: (Kenéhez.) Te akkor délután nem voltál velünk... Az iharosban mulattuk magunkat Imre herceg megfáradott a nyilazásban... Van ott egy nagyon vén, odvas juharfa s azon egy kereszt... Jézus van rajta. A herceg nagyon szeret ez előtt a kereszt előtt térdelve imádkozgatni. Akkor is odamegyen... hát uramfia... a kereszt darabokra törve...

Kenéz: (Elhülve.) Tyű!

Oros: Ugy ám! A fa alatt meg kődarabokból egy kis pogány áldozókó s rajta hamu. A hamu elsimitva s benne róvások...

Zete: Imre herceg elszőrnyedve nézi e dolgokat...

Kenéz: Azt elhiszem... (szünet.) Jelentette királyur atyjának vagy Gellért püspöknek?

Oros: Ném!

Kenéz: Ezt osztán nem értem...

Oros: Hosszasabban tündökött, majd így szólamlott meg: csak gyermek tehette, mégpediglen bujkáló táltospap fia, aki ismeri a rovást.

Zete: Más keresztet hozatott. A pogányoltárt szétrugtuk, széthánytuk s azóta az ő parancsolatja folytán jobbágyfiuk őrzik lesve az iharos keresztjét... Hátha megfognák a gazfit...

Kenéz: Bajos lészen az! Sűrű a Bakony rengetege. Ott bujkálnak azok. Apám éjszakánként a tornácon állva sokszor elnézi a pogány tüzek fel-fellobogó csillogását.

Második jelenet.

Imre herceg: (Fehérbe öltözött tizenkétéves gyermek. Vékony arany abroncskoronát visel a fején, palást van a vállán. Csendes léptekkel, komoly elgondolással jön jobbról.)

Oros: Régen várunk reád herceg! Tanultatok megint?

Imre herceg: Igen Oros...

Oros: Megint Jézusról?

Imre herceg: Róla. Ma nincs is kedvem a játékra. Gellért atyám Jézus Urunk szenvedéseiről és kereszthaláláról beszélt. Oly szépen, oly szívremegtetően, hogy sirtam. Nagyon sirtam. Ma nem játszom...

Zete: Beszélj akkor nekünk Jézusról! Mi oly keveset tu-

dunk öfelőle. Bennünket nem oktat olyan ékes szavu, nagytudományu ember, aminő Gellért atya...

Imre herceg: (Elgondolkozva.) Az én tudományom még csekély és lehet, hogy rosszul beszélnek. Kár tévődni akkor lelketekben... Ám megemlítem Gellért atyának. Megkérem, tanuljunk ezentul lenn a kertben, mivel ti is áhitanátok Jézusról hallani.

Zete: Köszönjük jószágodat herceg!

(Balról nagy zaj, huj! huj! kiáltozás és jajgatás.)

Imre herceg: (Megdöbbenve tekint balra.) Mit jelent e zaj?

Oros: (Felélénkülve.) Hercegem! A jobbágyfiuk amoda lenn, az iharosban...

Zete: (Bal szintérre szalad és kinéz kiabálva.) Megesípték a keresztrombolót! Azt az oltárépítő rókafülü táltosfit...

(A kiabálás, zajongás fokozódik.)

Imre herceg: Oros! Menj és hozd ide őket!

Oros: (Gyors léptekkel elsiet balra.)

Zete: Uram! Imre királyfi! Meg van a te imádkozó helyednek meggyalázója. (Balra mutat.) Nézd! Itt hozzák már guzsbakötve a jobbágyfiuk! Vitesd fel a palotába, hadd vegye el méltó büntetését.

Imre herceg: (Gondolkozva jár fel és alá.) Sem királyi atyám, sem Gellért püspök nem tudnak még ez esetről. Nem említém nekik, mert hiszen ez a mi dolgunk, Gyermeknek dolga! Én ítéllek most e megtévedett fiu felett. (Középháttérbe áll.)

Harmadik jelenet.

Oros: (Balról besiet, mögötte jönnek.)

Abád, Zoltán és Benedek: (Jól megtermett, pórias öltözetű jobbágyfiuk és húzzák, lökdösik befelé a megkötözött Östört.)

Östör: (Ruhája díszesebb, mint a jobbágyfiuké, de nem olyan ékes, mint a nemes urfiaké.)

Oros: Ime hercegem, itt van a tettes... Ez az!

Imre herceg: (Abádhoz.) Beszélj! Miként fogtátok el?

Abád: (Tiszteletteljesen.) Lapulva sunnyogott elő a bozótból, miként a hosszufülü nyul. Hátán egy zsák, megrakva szegletes kövekkel. Suhant a fához...

Zoltán: Kiönté a köveket s szapora kezekkel pogányoltárocskát rakott ott... Lángolt a száraz avar s ő nótát dünyögött...

Benedek: Közről lestem s jól láttam, hogy róka szeme villámlik a te keresztedre herceg ur! S amidőn dühös kezekkel markolá meg azt, mi e gonoszra rohantunk...

Östör: (Tizenkétéves. Keze guzsba kötve. A jobbágyfiuk beszéde alatt konokul földre szegzett tekintettel áll.)

Imre herceg: (Östörhöz.) Ki vagy?

Östör: (Felvágja fejét. Dac villog szemében.) Östör vagyok!
Böd táltos fial

Oros: Böd táltost Böszpörömnél lefejeztette Pázmán lovag...

Östör: (Dacosan.) Igen... Az ő fia vagyok és azóta töröm a kereszteteket! Ahol egyet megtalálok, összezuzom s oltárt építek helyükön Jeztennek, az Öreg istennek...

Imre herceg: (Megdöbbenve.) Dehát... miért teszed ezt?

Östör: Mert nékem nem köll a németek keresztrefeszített Istene... Keresztjeinek nyomában idegen papok járnak, idegen hadak duznak... Gyűlölöm őket. Ők végezték ki apámat, Kupa vezért és sok más igaz magyart...

Imre herceg: A keresztre feszített Jézus nem a németek Istene! Ő a világ Ura és minden népek Megváltója. Ha te tudnád, hogy ki volt Ő, bizony mondom neked nem tördelnéd tovább keresztjeit, hanem térdre hullanál a keresztje előtt.

Östör: (Bősz daccal.) Soha!

Oros: (Ráordít Östörre.) Elhallgass pogány fajzat!

Imre herceg: (Csillapítva Oroshoz.) Hagyjad! Nem tudja mit cselekszik, mit beszél. (Elgondolkozva.) Eszembe ötlöttek most Gellért atyának délutáni szavai, mikor Jézus Urunkról beszélt. (Idéz.) „Megkötözve állt ott, csapdosák orcáját, rutul öszszepökdösék az eget vilgát.“ (Szünetet tart.) Ha ki az ő keresztjét töri, úgy teszen, mint a korbácsot forgató, köpködő zsidók. És mit tett erre Jézus? (Töpreng, majd áhitatosan összekulcsolt kezekkel égre emeli tekintetét.) Ó uram Jézus! Világosítsd meg elmémet, hogy a Te nevedben, a Te ítéleteddel ítélhessem meg szent keresztednek tördelőjét. (Áhitatos arccal az égre néz.)

Oros: (Sürgetően.) Hercegem! A nap immár lenyugodott. Ítéljezz, mert ha e pogány fajzatot itt kapják a várispán csatlósai.. hát azok találnak ítélkezni...

Zete: (Leinti Orost.) Csendben légy! Látod, hogy imádkozik!

Imre herceg: (Az ajka mozog. Láthatólag a „Miatyánk“-ot rebegi. Hirtelen hangosan kimondja e szavakat: miképpen mi is megbocsájtunk az ellenünk vétőknek... Megáll az imában. Östörhöz lép. Szelid, megbocsájtó tekintettel nézi pár pillanatig, azután megöleli és megcsókolja annak arcát.)

(A színénlévők álmélkodnak.)

Oros: (Szinte kiáltva.) Királyurfi! Mit mivelsz?

Imre herceg: Jézus Urunk a kereszten mennyei Atyiához imádkozott keresztrefeszítőiért. Így imádkozott: „Atyám bocsáss meg ekik, mert nem tudják mit cselekszenek!“ (Östörre mutat.) Ez a pogány fiu sem tudta, mit cselekszik, midőn az Ur keresztjét tördelé. Hogyan adhatnám én őt akkor a várispán kezére? (Östörhöz.) Menj békével vissza a Bakony rengetegébe. Az igazi keresztény a rajta esett sérelmekért megbocsájtással fizet!

(A jobbágyfikhoz.) Bocsássátok szabadon!

A bád: (Leveszi Östör kezéről a guzst.) Menj békével...

Östör: (Szédelegve, tétován tesz pár lépést, majd zavardottan megáll.)

Zete: (Mintegy megvilágosodva Imre herceghez.) Értem! Megértetek királyurfi. Te most beszéltél nekünk szépet, gyönyörűségeset Jézusról... az elébbeni cselekedeteden.

Oros: Én is tudom most már, kicsoda Jézus. Bár illet még nem halottam... de így igaz... így szép. A szívem érzi ezt!

Kenéz: Igen! Jézus a megbocsájtás Istene...

Negyedik jelenet.

Apród: (Jóval nagyobb és magasabb a gyerekeknél, diszes ruhába öltözve, lihegve jön jobbról.) Imre herceg! Királyi atyád már a palotába tért! Éj száll az erdőre, keresni találnak!

Imre herceg: Igen! Megyek! Jó éjszakát barátaim!

Oros: (Meghajtva magát.) Jó éjszakát Imre herceg! (A többiek is meghajolnak.)

Imre herceg: (Östörhöz lép. Szeretettel néz rá pár pillanatig, majd gyöngéden megsimogatja annak tétován lehajtott fejét.) Jó éjszakát neked is! (Lassan el Apróddal.)

Östör. Zavardottan néz maga elé, arrafelé fordult, amerre Imre herceg elment és öntudatlan mozdulattal lép egyet-kettőt utána. Majd észbekapva megáll, sóhajt és Orosra néz.) Mondjátok meg neki, hogy Bód fia Östör, soha többé nem törí szét annak a Jézusnak keresztjét! (Elballag balra.)

Zete: (Meglepetten.) Hallottátok? Ezt holnap megmondjuk a királyurfinak.

Kenéz: Öröme lészen benne! (A színen lévők mindnyájan elmennek balra.)

Ötödik jelenet.

Öreg várjobbágy: (Befont hajjal, hosszú fehér bajusszal, pórias öltözetben bejön jobbháttértől és pár pillanatig jobbra, vissza néz.) Én, ki itt megbujva leskelém mit mivelnek, látom, hogy csupa szív, csupa lélek e királyi sarj! Tiszta hófehér lélek. Filep atya valamennyi papolásából sem mérítheték annyi okulást, mint István királyurunk drága fiának, Imre hercegünknek eme cselekedetéből. (Térdre esik és kezét összekulcsolja.) Ó megfeszített Jézus, kit az ő szavaiból, az ő cselekedetéből tanultalak igazán megösmerni, add, hogy ő legyen a mi királyunk! Amen!

(Függöny.)

Karácsony a leventéknél

Alkalmi színjáték leventeegyesületek karácsonyára.

Irta: Várdótfalvi Salamon László tanító.

Történik karácsony este a leventeotthonban.

Szín: Tágas terem. Falon irredenta képek és levente jelmondatok. Butorzat nincsen. Kijárat jobb és baloldalon.

Személyek:

Főoktató	Cseh katona
Oktató	Osztrák katona
Első levente	Második kép szereplői:
Második levente	Jancsi levente
Pista bácsi	Sándor székely fiucska
Tizenkét emberből álló levente raj	Harmadik kép szereplői:
Első kép szereplői:	Székely ember
Magyar harcos	Székely asszony
Vörös katona	Sándor
Oláh katona	Öreg székely
Szerb katona	I. oláh csendőr
	II. oláh csendőr

Első jelenet.

Oktató. Tizenkét levente.

Tizenkét levente: (Kétsoros vonalban állanak. Fegyver a vállon.)

Oktató: (Szemben a leventékkal.) No fiuk, még egy két jó puskafogás és mára készen vagyunk! Nemsokára jön a Főoktató ur és a karácsonyfa diszítéshez fogunk. Tóth segédoktató!

Első levente: Parancs!

Oktató: Vezényelje le a mai anyagot!

Első levente: Igenis! (Előlép.)

Második jelenet.

Pista bácsi: (Öreg magyar. Népies ruhában, pipázva jön jobbról.) Aggyonisten jó estét!

Oktató: Aggyonisten! Mi tetszik?

Pista bácsi: Hát még szent karácsony estéjén sem hagyják ezeket a szegény fiatalokat békében? Nem érnének rá más-kor kénozni őket?

Oktató: (Ingerülten.) Nem kinezunk mi itt senkit, öregem! Ez a tisztesképző tanfolyam. Ezek a fiuk mind önként jelentkeztek erre... Igaz-e fiuk?

Tizenkét levente: (Egyszerre.) Igaz!

Pista bácsi: Osz! szavát ne feledje oktató ur, mi a csu-

da az a tisztesképző tanfolyam?

Oktató: (Leventékre mutatva.) Ők fognak majd a többieknek parancsolni...

Pista bácsi (Végignézi a leventéket.) Ezök-e? Hászennem tudnak ezök semmit! A jómultkorában, ahogy a foglalkozásról hazagyütt az onokám, aszondom neki: hapták! Hát csak bámul rám. Ráhujátok, hogy: kertájk! Hát ezt sem tuggya! No, mondok végre: dírekcio gradausz... marss! Hát uramfia, még ezt sem tudta!

Oktató: (Nevetve.) Ja, bácsikám nem járja már a német kommandó! Miért nem vezényelt az onokájának magyarul?

Pista bácsi: Mér, mér? Mert ugy mög én nem tudom!

Oktató: Ma már csak a magyar vezényszó járja...

Pista bácsi: Azér nem tudnak maguk sömmit!

Oktató: Micsoda? No nézze meg, tudnak-e? (Első leventéhez.) Foglalkozást megkezdeni!

Első levente: (Levezényel egy, a próbák alatt előre megállapított puskafozási anyagot.)

Pista bácsi: (Pipával az agyarán, müértő szemmel figyel a gyakorlatokat.) Hát szó, ami szó, ez öléggé jól mönt... Katonáéknál se tunnák tán különben...

Oktató: (Szemrehányóan.) No látja...

Pista bácsi: (Tovább kötekedik.) Ez mind rőndjén vóna, csak azt nem értőm, mi a fészeks fülemilének csinálják ezöket most itt a faluban? Hászenn ez a katonák dóga! A jó békevilágban bésorozták a legényt, oszt elvitték Szögedébe, vagy Csabára, járt a császár mondurjába ötte a prófuntot, nem, mint most, hogy az apja könyerét öszi s a salját gunyáját koptatja...

Oktató: (Már dühös, de még türtőzteti magát.) Nem szégyenli magát?

Pista bácsi: Micsoda? (Meghökkenve.) Én szégyöljem magamat? Mér? Tán nincs igazam?

Oktató: De nincs ám! Magyar ember így nem beszél! Kend biztosan oláj!

Pista bácsi: (Dühbe gurul.) Hallja é az ur! Ne sértögesse magyar mivoltomat, mer ugy képön találom ríttventeni, hogy a cséllagos eget is böögőnek nézi tüle!

Oktató: (Nagyon dühösen kiabál.) Micsoda? Itt nem lehet így beszélni! Irány az ajtó! Mars ki! (Az ajtó felé néz. Meghökken. Csendes hangon.) Tyü! A főoktató ur! (Pista bácsihoz.) No, szorul kend mindjárt! (Ordítva vezényel.) Tisztesképző tanfolyam! Vigyázz! Jobbra nézz!

Harmadik jelenet.

Főoktató: (Jobbról jön.)

Oktató: (Szabályszerűen jelent.) Főoktató ur, Kovács János oktató alázatosan jelentkezem. Létszám tizenkét ember! Sem-

mi különösebb dolog nem történt...

Főoktató: (Félhangosan Oktatóhoz.) Köszönöm! Vigyázz! Pihenj!

Oktató: (Ismétli. Letiszteleg. Vezényel.) Vi-gyázz! Pihenj!

Főoktató: (Oktatóhoz.) Maga azt jelentette: semmi különösebb dolog nem történt. Hát az az iménti kiabálás, ami kihallatszott a falu végéig? Az magának semmi?

Oktató: Bocsánatot kérek Főoktató ur, de ez az ember.. (Pista bácsira mutat ...hivatlanul betolakodott ide és a leventézményt pocskondiázta...

Főoktató: Talán így akarta mondani: a mi felfogásunkkal ellentétes nézetet vallott? Nemde?

Oktató: (Méltatlankodva.) De főoktató ur...

Főoktató: (Nyugodtan, de erélyesen.) Semmi de... Elég-szer megmondottam: ne gorombáskodjunk a szülőkkel! Elég bajuk van ugyis mostanában! Több modort oktató ur! Finomod-junk!

Oktató: Nem én kezdtem! Ő akáciuskodott!

Főoktató: (Félrevonva Oktatót.) Nézza Oktató ur, az okosabb enged! (Leventékhez.) Fiaim! Vezényszó nélkül men-jetek át a másik terembe és fogjatok a karácsonyfa feldiszigéséhez!

Leventék: (Rendben elvonulnak.)

Főoktató: (Pista bácsihoz.) Szücs István uram!

Pista bácsi: (Előlép.) Tessen parancsolni tekintetős uram!

Főoktató: (Kézetfog Pista bácsival.) Karácsony estéje van! Ünnepre készülünk! Ne legyünk ünneprontók! Remélem nem haragszik már?

Pista bácsi: (Félig-meddig még haragszik.) Haragszom biz én...

Főoktató: No és miért?

Pista bácsi: Nem azért az iménti dologért! Egészen másért... de bajos lenne azt itt egyszuszra elmondani...

Főoktató: Tudom! Legelsősorban is azért haragszik, mert a lelke tele van keserőséggel, gonddal. Ez a küzdelmes magyar élet, ezer bajával-bánatával megülte a maga lelkét is éppen úgy, mint édesmindnyájunkét...

Pista bácsi: (Sóhajtván.) Biz ez így van...

Főoktató: És a sok gond, bűj mellett a legnagyobb keserősége az, hogy egyszerű gondolkodásával hiába keresi a magyar bajok legfőbb okát, nem bírja megtalálni! Szidja a kormányt, az előljárókat, az ipart, a kereskedelmet, szid mindent, ami csak szidható, csak azt nem szidja, azt nem átkozza, amit kellene, ami minden nyomoruságunknak kárhozatos kuforrása...

Pista bácsi: Oszteg, ha mög nem sértőném együgyű szavaimmal, mi lenne az?

Főoktató: Lám, nem tudja! Pedig a leventéim tudják!

(Kiszól jobbra.) Tóth segédoktató! Hozzám!

Negyedik jelenet.

Első levente: (Bejön. Tiszteleg.) Parancs!

Főoktató: Gábor fiam! Meg tudnád-e mondani, hogy a magyar bajoknak mi a legfőbb oka?

Első levente: Főoktató ur... alázatosan jelentem: Trianon!

Főoktató: Jól van! Elmehepsz!

Első levente: (Tisztelegve el.)

Főoktató: (Pista bácsihoz.) Hallotta Szücs István uram?

Pista bácsi: Hát... hallani hallottam, de érteni nem értöttem... Tótul van ez neköm!

Főoktató: Figyeljen csak ide! Megmagyarázom! A magyar katona a világháború gyászos összeomlása után megjön falujába... (Beszélgetés közben jobb oldaltérbe huzódnak, de úgy, hogy a közönség lássa, hogy színen vannak és ők is nézik a jelenetet.)

ELSŐ KÉP.

Ötödik jelenet.

Magyar harcos. Vörös katona:

Magyar harcos: (Táborizöld huszáregyenruhában, kivont karddal kezében jön balról.)

Vöröskatona: (Terrorfiunak öltözködve utána settenkedik.)

Magyar harcos: Nem! Azt nem hiszem el! Hiába is mondogod, nem dobhatta el mindenki a fegyvert! Nem lehet az, hogy már béke lenne és szent testvériség, hiszen a határokon szuronyok villognak!

Vörös katona: A hadügyi népbiztos kiadta a parancsot: „Nem akarok katonát látni!” Ide azt a kardot! Jön a népek testvériségének kora, az internacionálé! A földosztásban csak úgy lehet részed, ha leteszed a fegyvert! Nincs háború, nincs császár, nincs reglama, minek a kezeden az a kard? Ide vele! Jó lesz ekevasnak!

Magyar harcos: (Tétovázva.) Hát... ha így áll a világ... (Nézi a kardját, sajnálja, forgatja. Nehéz sóhatjással) ...nesze hát!

Vörös katona: (Mohón kap a kard után és kidobja a színről.) Így ni! És most szólitom a földosztó bizottságot! (Kiszól balra.) Befelé!

Hatodik jelenet.

Oláh katona. Szerb katona. Cseh katona. Osztrák katona. (Allig felfegyverkezve berohannak és körülfogják a magyart.)

Magyar harcos: (Megdöbbenve.) Mi ez? Miféle föld-

osztó bizottság ez? Mit akartok?

Vörös katona: (Gunyos kacajjal.) Ez a földosztó bizottság a te földeidet fogja fölosztani! Hahaha! (Elsomfordál.)

Magyar harcos: Az én örökségem nem varjak, dögkeselyük prédája, nem rablók zsákmánya! Abból egy talpalattnyi sem adok!

Cseh: Nem adsz?

Magyar harcos: Nem! Nem! Soha!

Szerb: (Ordítva.) Rajta! Öljük meg! (Nekirohannak az öklével védekező magyar harcosnak és vad dulakodással legyűrrik.)

Magyar harcos: Nyomorult rablók! Csak el ne csalta volna tőlem az a gaz vörös a fegyverem, majd adnék én nektek földosztást!

Cseh: (Az oláhhoz.) Tedd a torkára a kést! Ha moccan, halálfia!

Oláh: (Megteszi.)

Cseh: (Egy nagy papírlapot vesz elő.) Hallod-e magyar! Ezt a szerződést pedig alá kell írnod! (Olvassa.) Trianoni szerződés! Erdély a románé. A Felvidéket csehek kapják. Bácskábanát szerb lesz s az osztráké Nyugatmagyarország! Ha nem írod alá, akkor megölünk! Irod, vagy nem irod?

Osztrák: (Tollat ad a magyar harcos kezébe és tintát tart.) Ird!

Magyar harcos: (Fogcsikorgató dühvel aláírja.)

Oláh: Így ni! Rendben van! (Elkapja a papírt.) Gyerünk frátyék osztozkodni! (Elsiet társaival.)

Magyar harcos: (Felugrik. Ökölbesorított kézzel néz távozók után.)

Maradék földem magva éltet ad!

Erőtől duzzadnak elgyöngült tagok.

Csorbult szablyáknak rozsdásult vasából

Új fegyvert vágnak ifju magyarok!

Koncleső hadra ha zúgva suhan éle,

Csönd lészen oit, hol bódult harang kongott,

Bilincsetzűző, szikrázó acélja

Miszlíkbe szabva, vad viharba szórja

Azt a papírrongyot!

(Lehajtott fejjel el balra.)

Főoktató, Pista bácsi: (Előjönnek.)

Főoktató: Megértette-e ezt a szomorú mesét?

Pista bácsi: Mög! Mög bizt azt! Ez hát a trianoni béke? No... most már értöm! Azonban, zokon ne essék szavam, olyasfélit is hallottam már, hogy a határokon túl sokkal jobb dolguk van a magyaroknak, mint nekünk itt.

Főoktató: Szemenszedett hazugság! Erre vonatkozólag is mondok egy esetet. A múlt év karácsonyán történt, ahogy az

utcán sétáltam, előttem ment egy kis levente fiúcska... (Jobbra elhúzódna.)

Hetedik jelenet.

MÁSODIK KÉP.

Jancsi: (Fiatakorcsoportheli kis levente. Tollas leventesapkával a fején besétál a színre.)

Sándor: (Székely fiúcska. Székely népviseletben szalad be Jancsi után.) Állj csak meg egy pár percre, testvér! Szavam vagyon hozzád!

Jancsi: (Szembefordulva Sándorral. Barátságosan.) No... mi kéne öcskös?

Sándor: Zokon ne essék szavam, megkérdem biz én, mi volnál te, met' hogy ilyen szép sastollus sapkát hordasz?

Jancsi: Ejnye öcsém, hunnét gyüttél, hogy még ennyit se tudsz? Levente vagyok!

Sándor: Hogy én honnét jövék? Messzünnet! A fenyőfák hazájából! Székelyföldről! Ne neheztelj tudatlanságomért testvér! Vonatunk két órácskát áll s kóricálok az utcákon. Met' én székely vagyok... Kásonújfaluból... A nevem Józsa Bálint..

Jancsi: (Örömmel nyujt kezét.) Én mög Kardos Jancsi vagyok innét Szögedébül! Isten éltesön testvér! Oszt mondd mán, messzi vagy az a te hazád?

Sándor: Messzi vagy az a te hazád? Oda túl a havasfejű hegyek aljában, ahol az a sok-sok fenyőfa terem... (Sóhajtva.) Ott vagy az én rab hazám!

Jancsi: (Együttérzéssel, szomorúan.) Tudom! Tanultam az iskolában!

Sándor: (Szinte sugva.) Mikor jösztek már?

Jancsi: Nemsokára! Már erősen készülődünk!

Sándor: Siessetek testvér, met' nekünk kutya rossz sorunk vagy! (Vágyóan nézi Jancsi sapkáját.) Hej, ha műk es esmég ilyen ékes, sastollus sapkát viselhetnénk s nem kéne az iskolában olájul vértyni, gajdolni! De boldogok lehettek tük idekivel testvér! Milyen szép elnevezéstek vagy: levente!

Jancsi: Ühüm! oszt látod é, mégis vannak közöttünk olyan haszontalan fráterek, akik nem szívesen járnak leventefoglalkozásra...

Sándor: Nem szívesen járnak e?

Jancsi: De nem ám!

Sándor: Hallod testvér! Nem olájok ezek?

Jancsi: Nem! Itt olájok nincsenek! Szintisza magyarok biz ezek, de hát kevés hazafias érzelmöm szorult beléjük...

Sándor: Szomorúan.) Szavad ne vétsd, sok van é ilyen?

Jancsi: Ne aggódj! Csak az alja, szemőtje!

Sándor: (Fellélekzik.) Hálistennek! Hát testvér, mondd

meg ezeknek a gyászlegénykéknél, hogy Józsa Bálint azt izentekijek: szégyeljék magukat! Ez a testvéri érzés! Így készülnek és ők visszaállítani a régi határokat s munkát a rabságból így akarnak és kiszabadítani?

Jancsi: Mondom, ne aggódj! Ilyen csak nagyon kevés van! Halld és testvér, nem messzire lakunk, gyere el hozzánk!

Sándor: Köszönöm szíves hívásodat, de nemsokára indul a vonatunk... Hanem, mondsza csak, hol tehetnék szert egy ilyen szép sapkára? Vásárlanék egyet, hazavinném, s künn az erdőn, ha nem látnák az olájok, fel es tenném s viselgetném...

Jancsi: Hát az bajos, mert ezeket Pestről hozatta a főoktató ur. Itt mög nem lehet kapni...

Sándor: (Elszontyolodottan.) Ó be kár!

Jancsi: Tudod mit? Nékömugy is van még egy sapkám otthon... Ha beleégyezöl, mögcsereélhetjük a fejfödőinköt. (Leveszi a sapkáját.)

Sándor: (Ő is leveszi székelykalapját. Örömmel.) Jó! Cseréljünk főveget! (Sapkát cserélnek s kezetráznak.)

Sándor: No lám! Ezt se hittem vóna, hogy még ma levente leszek! Köszönöm az irántam való nagy jószágodat testvér! (Kezetnyujt.) Isten véled!

Jancsi: (Megöleli Sándort.) Isten áldjon testvér! Oszl mondd mög a többieknek, ne busuljanak, mögyünk! Mögyünk nemsokára s elkergetjük Bukurestig az olájt!

Sándor: (Elsiet jobbra.)

Jancsi: (Elballag balra.)

Főoktató, Pista bácsi: (Pár pillanatra előjönnek.)

Főoktató: ...a kis székely fiucska, keblébe rejtve nagy örömmel vitte haza a tollas leventesapkát. S amikor karácsony estéjén együtt volt az egész család... (Ismét visszahúzódnak.)

HARMADIK KÉP.

Nyolcadik jelenet.

Székely ember. Székely asszony. Öreg székely. Sándor. (Beszélgetve jönnek jobbról.)

Székely ember: (Ennek a jelenetnek szereplői valamenynyien székely nemzeti viseletben vannak.) A fenyőfákért hát sok szép pénzt kaptunk vót odaát véreinknél, de sok nemszeretem dógot is tapasztaltam vót...

Öreg székely: Amit említettem vót... ugyé?

Székely ember: (Bólintva.) Ugy! Nem sok ügyet vetnek reánk!

Székely asszony: Vagy hogy tán biz nem mutassák...

Székely ember: Lehet! Nemigen kérdezősködtem vót, met soh sem tudhattam, ki settenkedik körültem s nem akartam vót, hogy majd a gránicon kérdezni találjonak tülem valamit...

Székely asszony: Ne tépelődjönek már megeset kegyelmedék! Folyvást politizálnak. Karácsony estéje vagy! Menjünk szá' csak át a másik szobába s gyujtsuk meg Sándorka karácsonyfáján a gyertyácskákat! Imádkozgassunk, énekelgessünk s a kürtöskalács mellett bévárhatjuk az éjfelet...

Öreg székely: Jól mondod édes leányom: imádkozgassunk, énekelgessünk, hogy a fenyűfácskák kicsi Jézuskája segítsen rajtunk, szegény székelyeken s szabadítson ki a szorongatástól édesmindnyájunkot, met egyedül s csak es ő segélhet rajtunk...

Sándor: (Háttérben, nagytitokban felteszi a tollas leventesapkát, előlép s tiszteleg Öreg székelynek.) Édes nagyapóka, jelentem alássan, a Jézuska majd megparancsolja azoknak, kik ilyen sapkát viselnek odaát, hogy jöjjenek segítségünkre s ők majd elkergetik Bukurestig az olájt...

Székely asszony: Nini! Magyar katonasapka... Hol vevéd fiacskám?

Sándor: Kaptam vót egy magyar fiutól! Ugy hívják, hogy Kardos Jancsi levente.

Öreg székely: Levente? Mik azok a leventék?

Székely ember: Amolyan katonaságféle egyesület. De nem katonák... Láttam vót, amikor masiroztak. No szép szál gyerekek...

Öreg székely: Aldja meg őket a Mindenható, be helyre-szép sapkácskájok vagy!

Székely asszony: Milyen jól áll Sándorkának...

Székely ember: (Sándorhoz.) Mondszá' csak, hol kerültél essze, azzal a leventefiucskával?

Sándor: Szegeden! Ahol olyan sokáig állott vonatunk!

Székely ember: Ahá! Ahol elhagytad vót az ünneplő kalapodot?

Sándor: Tessen már megbocsájtani, de elcseréltem vót ezzel a sapkácskával...

Székely asszony: Mán hogy mivelhettél olyat! Hiszen ez a sapkácska sokkal kevesebbérő, mint a kalapod vót...

Sándor: Ez mégis ezerszerre többet ér!

Székely ember: Métt te?

Sándor: Met amikor rea nézek, vagy nagytitkon odakünn a csürben a fejemre teszem, mindannyiszor eszembe jut Kardos Jancsi, meg az a sok-sok ezer levente. Tuggyák é kigyelmetek, mit mondott vót az a kedves fiucska nékem? Hát halljanak csak ide kigyelmedék! Aszondta vót: ne busulj testvér, nemsokára megyünk, s elkergetjük Bukurestig az olájt!

Öreg székely: Bajosan érem én már azt meg!

Sándor: Mondotta vót, hogy már nagyban készülődnek! Meglássa édes nagyapóka, megéri majd biz még azt erőben, egészségben...

Öreg székely: Ugy engedje az Isten!

Székely ember: Lám, lám, amit én nem vettem vót észre, még es csak észrevevé a fiam. Gondolnak hát reank es odaátal a testvérek... Dejszen... ha azok ott egyszer megindulnak, mük sem üldöglünk ám itten téllenül, ölbeeresztett kezekkel.

Öreg székely: De nem ám!

Sándor: A mőcoktól nem viselhetjük ezt a szép sapkát mük székely fiuk, ám azért ide bévül... (a szívére mutat)... mük es mindnyájan leventék vagyunk!

Székely asszony: Ugy igaz, ahogy mondottad vót Sándorkám! (Megöleli Sándort.)

Székely ember: Met ugy igaz az, hogy ha megérik az alma, magátul lehullik... Csak bizony hosszú s nehéz a várakozás...

Kilencedik jelenet.

I. oláh csendőr: (Fegyveresen beront jobbról.)

II. oláh csendőr: (Becsörtet a nyomában.)

I. oláh csendőr: (Dühös mozdulattal kapja le Sándor fejéről a leventesapkát.) Ahá! Megvagytok kutya lázadók! (A sapkára mutat.) Mi ezü Tollas ungurestye katonasapka? Ahol sapka van, ott puska is van! Házkutalást tartunk! Hogyan jutottatok ehhez a katonasapkához? He?

Székely ember: (Nagyon megdöbbenve, de azért nem félve.) Nem katonasapka ez...

II. oláh csendőr: Hát micsoda?

Sándor: Leventesapka!

I. oláh csendőr: Ugy? Leventesapka? Hát te talán ungurestye leventa vagy? No, majd adok én neked mindjárt leventát! (Korbácsát ütésre emeli.)

Székely ember: (Fenyegetve, szikrázó szemmel lép elő.) Meg ne üsd oláj a fiamot!

I. oláh csendőr: (Ráfogja fegyverét Székely emberre.) Indulj előttem a laktanyára! Lázadó ungurestye kihpel! Dute! Mész vagy nem? Ha nem, ugy halálfia vagy!

Székely ember: (Lassan mozdul. Karja a magasba emelkedik.) Verjen hát meg benneteket az igazságot őszlő Uristen! (Elmegy balra.)

Székely asszony: (Kétségbeesetten siránkozik és meggyérje után.) Drága jó uram! Jaj, mi lesz véled s vélünk? Agyon főgnak korbácsolni a laktanyán! (El.)

II. oláh csendőr: (Düvön lökdösi ki Sándort a színről.) Takarodj te is a többivel! Majd kipofozzuk belőled az ungurestye leventeséget! Dute! (Kilökdösi Sándort a színről és ő is elmegy balra.)

Öreg székely: (Középre jön, szemeit égre emeli s kétségbeesetten hull térdre.) Ó Uram Jézus! Ilyen szentkarácsony

estét még nem értem vót meg! Meddig hát, meddig lesznek még nekünk ilyen karácsonyaink itt rab Székelyföldön? Önts az oda-
átlakó magyar véreink szüvébe testvéri szeretetet, hogy meglássák,
érezzék, hogy fájjon nekik is a mi sok-sok szenvedésünk, tenger-
nyi bánatunk! Ezen a szomoru karácsonyestén hallgasd meg ma-
gyarok Istene szegény, öreg székely szolgád könyörgését! (Fölkél
és kitámolyog.)

Főoktató, Pista bácsi: (Előjönnek.)

Pista bácsi: (Sok őszinte megbotrátkozással.) Mögren-
dül az embörben a lélök, tekintetös uram! Egy leventesapka miatt
ilyen röttenetösségöt cselekedni?!

Főoktató: Igen, Pista bácsi egy leventesapka miatt szent
karácsony estéjén félholtra korbácsolták az apát és fiát!

Pista bácsi: Hászén akkor azok nem is embörök, hanem
vadállatok! Szögény mögszállott területön lakó magyarok s szé-
kely testvérök, no néktök osztán kijutott!

Főoktató: (Balra mutatva.) Nézze azt a nagy karácsony-
fát! Most kezdik fiaink meggyujtogatni rajta a gyertyácskákat! Az
onnan jött a Kárpátok rengetegeiből! Üzenetet hozott rabságban
sínylődő testvéreinktől! Minden ága egy-egy szomoru kérdőjel,
minden kis gallyacskája fájó sóhajtás! Mintha azt suttozná: ahon-
nan én jöttem, szomoru ott a magyar karácsony, s ha meggyujt-
játok rajtam a gyertyákat, emlékezzetek meg testvéreitek keser-
ves rabságáról, sok szenvedéséről. Tegyetek szent fogadást, nagy
erős esküvést, mert nem áld meg benneteket, nem ad nektek ad-
dig igazi békességet az édes kicsi Jézus, míg a testvér a testvért
rabságából ki nem szabadítja!

Pista bácsi: Igazsága vagyon tekintetös uram! Így igaz,
ahogy mondja! Nagyon helyös, nagyon köll ez a leventezés. Em-
már a magyar becsület dóga! No most már aztán igazán nem
haragszom! (Kezet nyujt Oktatónak.) Itt a kezöm!

Oktató: (Magyarosan megrázza a feléje nyujtott kezét.)
Isten tartsa Pista bácsi!

Pista bácsi: Hát én most hazasietök! Otthon lebzsöl két
levente onokám! Tüstént zavarom ide őket! De még magam is
elgyüvök az ünnepélyre! Látni s hallani akarok mindön haszno-
sat s szépöt s elgondolkozni ezön a mi szomoru magyar sorsun-
kon! No, Isten áldja tekintetös uram!

Főoktató: Isten áldja! Viszontlátásra!

Függöny.

VÉGE.

Tanítás előtt

Mikor belépek az iskolámba
S a kisgyermek mosolya fogad:
Érzem, a munkám nem volt hiába,
Mert már elértem, el, a céloimat.

Egy kisleányka az ölembe ül,
Másik pajzánul szemembe nevet.
Mesélni kezdek... s minden arc derül:
Érzem, hogy minden gyermekem szeret...

S ha már az egész gyermekhad kacag,
Ha megvámolta már mind lelkemet,
A szívem mélyén mély sóhaj fakad
És forrón áldom az Istenemet. Arany György.

Szerkesztői üzenetek

ELŐFIZETŐINKHEZ. Nem szerénytelenség az, ha önzetlen munkánkban egy percre a magunk dolgával foglalkoztatjuk az olvasót. Nem kell felhívni Előfizetőink figyelmét az egyre növekvő drágaságra, különösen nem a papír nagy áremelkedésére. Távol áll tőlünk most is a gondolat, hogy lapunk terjedelmének korlátozására, vagy az előfizetési díj fölemelésére gondolnánk. Arra azonban mégis kérnünk kell Előfizetőinket, hogy lejárt előfizetésüket szíveskedjenek megújítani, hogy a kiadás roppant költségeit továbbra is elbirjuk. A papír és ólomárak hihetetlen emelkedése megkétszerezte a kiadással járó gondokat, s ha mi ezek dacára is megmaradunk lapunk eddigi terjedelménél és előfizetési áránál, ezt csak azért a nagy áldozatkészségért tesszük, amellyel Előfizetőink bennünket elárasztanak. Tisztelettel kérjük tehát mindazon Előfizetőinket, akiknek előfizetése lejárt, szíveskedjenek azt felhívás nélkül befizetni, hogy ezután is megmaradhassunk azon az úton, amelyen megindultunk: a magyar tanító munkájának önzetlen támogatásáért való munkásságunkban.

Kővári J. Szíves küldeményét megkaptuk, legközelebbi számunkban hozzuk. Addig is szíves üdvözlét!

Szekszárd. Csak nem felejtett el bennünket kedves munkatársunk, hogy ilyen régen nélkülöznünk kell irásait! A nyugalom évei csak a pihenést jelentik, de az csak az iskolai munkára vonatkozik. Mi továbbra is kérünk abból a bölcs tudásból, meleg szeretettel megírt költeményekből egy-egy csokorralalót, amely ma annyira hiányzik nekünk s Olvasóinknak! A viszontlátásra!

Leventeoktatás. Nem köteles, ezt nem mondja ki semmiféle törvény vagy rendelkezés. Azonban, ha módja van rá, megteheti. Szíves üdvözlét!

A többi érdeklődésre levélben megy válasz.

Minden előfizetők

az alant felsorolt könyveket mélyen leszállított árban kapja:

BESZÉD- ÉS ÉRTELEMGYAKORLATI MINTATANÍTÁSOK tekintettel az értelmi és akarati nevelésre (60 mintatanítás) 300 oldal	P 1.50
EGÉSZSÉGTANI MINTATANÍTÁSOK (50 mintatanítás)	P 1.10
MAGYAR MEDENCE	P 1.—
NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSSOROZAT I., II., III. (170 előadásra.) 536 oldal. A három kötet csak	P 3.20
ELŐSZÖR IGAZSÁG, AZUTÁN BÉKE, 340 oldal	P 1.50
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE I. rész: Ősidőktől a mohácsi vészig	P 4.—
MAGYARSÁG TÖRTÉNETE II. rész: Mohácsi véstől napjainkig. (A két kötet 800 oldal, térképekkel és grafikonokkal)	P 4.—

Előfizetőinket kérjük, hogy úgy az előfizetést, mint egyéb befizetést csak az alanti címre kérjük küldeni:

Gyakorlati Pedagógia kiadóhivatala

S Z E G E D, Kálvária ucca 5.

Értelmelőfizetés 6.— pengő.

A hárombecsztásos ELEMÍ ISKOLAI ÉRTESÍTŐT darabonként 12 fillérért kapják előfizetőink.

Felhívjuk mindazon előfizetőinket, akik előfizetésükkel hátralékban vannak, azt mielőbb rendezni szíveskedjenek, mert különben részükre október 1-ével postai megbízást leszünk kénytelenek kiküldeni.

Ha a lapra nem óhajt előfizetni, kérjük annak visszaküldését!

Felhívjuk m. t. Olvasóink figyelmét, hogy az alább felsorolt —
idei számainkban megjelenő — előadásra alkalmas szindarabokat é
zenés jeleneteket csak a

Gyakorlati Pedagógia előfizetői adhatják elő díjtalanul,

mivel előfizetésükkel az előadás jogát is megszerezték. Nem előfizetői-
kel szemben minden jogot (az előadás jogát is!) fenntartjuk.

ŐKET FELEDNI NEM SZABAD

Alkalmi gyermekszinjáték október 6-ra.

MAGYAR PISTA ÁLMA

Alkalmi gyermekszindarab október 6-ra.

SZENT IMRE KERESZTJE

Ifjúsági színjáték Szent Imre napra.

KARÁCSONYI HARANGOK

Zenés karácsonyi jelenet énekkel.

KARÁCSONY A LEVENTÉKNÉL

Alkalmi színjáték Leventeegyesületek számára.

ANGYALMUZSIKA

Zenés karácsonyi jelenet énekkel.

TÜNDÉRFATYOL

Magyar mesejáték gyermekek számára.

KACAGÓ KIRÁLY

Farsangi zenés-énekes gyermekszinjáték.

A SZÖKEVÉNYEK

Alkalmi gyermekszinjáték március 15-re

ERDŐSZÉLI KALAND

Alkalmi gyermekszindarab madarak- és fák napjára

A NEGYEDIK PARANCS

Gyermekszinjáték Anyák-Napjára.